

Dr. sc. Jozo ČIZMIĆ,
redoviti profesor u trajnom zvanju
Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu
jcizmic@pravst.hr

UDK: 347.922
Primljeno: 11. travnja 2022.
Prihvaćen: 28. travnja 2022.
Izvorni znanstveni rad

Dr. sc. Alena HUSEINBEGOVIĆ, redovna profesorica
Pravni fakultet Univerziteta „Džemal Bijedić“ u Mostaru
alena.huseinbegovic@unmo.ba

Dr. sc. Viktorija HAUBRICH, izvanredna profesorica
Pravni fakultet Sveučilišta u Mostaru
viktorija.haubrich@pf.sum.ba

NAČINI DOSTAVE U PARNIČNOM POSTUPKU S POSEBNIM OSVRTOM NA ELEKTRONIČKU DOSTAVU

Sažetak: Autori se u radu bave načinima dostave reguliranih Zakonom o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine. Obrađuju se načini dostave, dostava pismena preko ovlaštene pravne osobe ili ovlaštene službene osobe suda, punomoćnici i zastupnici za primanje pismena, dostava od strane stranaka. Analiziraju se Uredbe Europske unije o dostavi - Uredba (EZ) 1393/2007 o dostavi u državama članicama sudskih i izvansudskih isprava u građanskim i trgovačkim predmetima te preinačena Uredba (EU) 2020/1784 o dostavi sudskih pismena. Daje se prikaz hrvatskog parničnog zakonodavstva s naglaskom na elektroničko dostavljanje. U radu se otvaraju de lege ferenda pitanja reguliranja odredbi o elektroničkoj dostavi u Zakonu o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine.

Ključne riječi: Načini dostave u Zakonu o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine, dostava prema Uredbi (EZ) 1393/2007 o dostavi u državama članicama i Preinačena Uredba (EU) 2020/1784 o dostavi sudskih pismena, elektroničko dostavljanje

1. Uvod

Parnično pravo u Bosni i Hercegovini uređuju četiri zakona: Zakon o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine,¹ Zakon o parničnom postupku Republike Srpske², Zakon o parničnom postupku Brčko Distrikta,³ te Zakon o parničnom postupku pred Sudom Bosne i Hercegovine⁴

¹ Zakon o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine, "Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine" br. 53/03., 73/05., 19/06. 98/15. –dalje ZPP FBiH i ZPP iz 2015). Ovim Zakonom su određena pravila postupka na temelju kojih općinski sudovi, županijski sudovi i Vrhovni sud FBiH raspravljaju i odlučuju u građanskopravnim sporovima ako posebnim zakonom nije drugačije određeno

² Zakon o parničnom postupku Republike Srpske, "Službeni glasnik Republike Srpske" br. 59/2003., 85/03., 74/05., 63/07., 105/08., 85/03., 63/07., Odluke US 45/09., 49/09, 61/13. – dalje –ZPP RS. Ovim Zakonom određuju se pravila postupka na temelju kojih osnovni sudovi, okružni sudovi i Vrhovni sud RS raspravljaju i odlučuju u građanskopravnim sporovima ako posebnim zakonom nije drugačije određeno. Zakon o izmjenama i dopunama ZPP RS "Službeni glasnik Republike Srpske", br. 61/13. ćemo dalje kroz tekst koristiti pod nazivom –Izmjene ZPP RS iz2013.

³ Zakon o parničnom postupku Brčko Distrikta, "Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH" br. 28/18.-dalje ZPP BD.

⁴ Zakon o parničnom postupku pred Sudom Bosne i Hercegovine, "Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" br. 36/04., 84/07., 58/13. – dalje – ZPP BIH. U odnosu na entitetske i Brčko Distrikt

Dostava je zakonom uređeni postupak koji radi predaje pismena određenom adresatu poduzima sud ili neko drugo tijelo kako bi se adresatu pružila mogućnost da sazna sadržaj pismena koji mu se uručuju. Dostava spada u parnične radnje suda i inicijativa za dostavu uvijek potječe od suda. Adresant (pošiljatelj) je procesni subjekt koji upućuje pismeno drugom procesnom subjektu, adresatu (primatelju). U parničnom postupku adresant je uvijek sud - on odlučuje o upućivanju pismena određenom adresatu i po njegovu se nalogu pismeno dostavlja. Sudu treba proslijediti potvrdu o obavljenoj dostavi - dostavnicu. Sud ocjenjuje pravilnost obavljene dostave i on je ovlašten, eventualno pošto strankama i drugim učesnicima omogućiti da se o tome očituju, odlučiti o njezinim pravnim posljedicama. Adresat je, pak, osoba koja je na pismenu koje treba predati označena kao njezin primatelj.⁵ S obzirom na pravila o dostavljanju pismena, koja su izraz načela saslušanja stranaka, u smislu odredaba čl. 337. Zakona o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine, pismeno je svaka pisana pošiljka koju sud upućuje strankama i drugim sudionicima u postupku, kao i drugim fizičkim ili pravnim osobama koje nemaju status sudionika u postupku, ali su dužni sudu pružiti informacije u vezi sa predmetom spora ili postupiti po drugim traženjima suda, a sa kojima sud komunicira u vezi sa postupkom koji se kod njega vodi.⁶ Na svom europskom putu Bosna i Hercegovina mora pristupiti i *acquis communautaire* tj. pravnoj stečevini Europske unije skupu pravnih normi i odluka koje obvezuju sve zemlje članice unutar Europske unije. Svaka država koja želi pristupiti u članstvo Europskoj uniji mora prihvatiti osnivačke ugovore i druge sadržaje izvedene iz ugovora i uskladiti svoje zakonodavstvo s pravnim stečevinom Europske unije.

Proces europskih integracija zahtjeva sveobuhvatno prilagođavanje politike, nacionalnog okvira i pravnog sustava s ciljem dostizanja europskih standarda u svim oblastima.⁷ Proces pravne harmonizacije i prihvaćanja europskih standarda podrazumijeva opsežne unutrašnje reforme te se u radu obrađuje europske Uredbe koje reguliraju dostavu s posebnim osvrtom na potrebu reforme nacionalnog prava u pogledu uređenja elektroničke dostave.

U radu će se obraditi načine dostave u parničnom postupku u Federaciji Bosni i Hercegovini te uređenje dostave u europskom pravnom okviru i u hrvatskom parničnom postupku te postaviti okvir za eventualne izmjene parničnog zakonodavstva u pogledu

Zakone o parničnom postupku ovim zakonom se određuje nadležnost Suda BiH za rješavanje imovinskih sporova (parnični postupak) između države BiH i entiteta, između države i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, između entiteta, između entiteta i Distrikta, između institucija Bosne i Hercegovine koje vrše javna ovlaštenja. Odredbe ovog Zakona primjenjivat će se i u imovinskim sporovima proisteklim iz štete koja je nastala pri vršenju poslova organa uprave BiH, drugih institucija BiH i službenih osoba tih organa i institucija. Odredbe ovog zakona primjenjivat će se i u drugim imovinskim sporovima kada je nadležnost Suda utvrđena zakonima BiH ili međunarodnim ugovorima.

⁵ Tako DIKA, M., *Građansko parnično pravo - Parnične radnje*, knjiga V, Zagreb, 2008, str. 177-178.

⁶ Pismena su, npr: tužbe, odgovori na tužbu, platni nalozi, prilozi uz tužbu i odgovoru na tužbu, pozivi, nalazi sudskih vještaka, sudske odluke razne vrste, pravni lijekovi i dr. Usp. ZUGLIA, S., *Građanski parnični postupak FNRJ*, Zagreb, 1957, str. 295. i JANKOVIĆ, M., JANKOVIĆ, Ž., KARAMARKOVIĆ, H., PETROVIĆ, D., *Komentar Zakona o parničnom postupku*, Beograd, 1990, str. 177. (dalje: JANKOVIĆ)

⁷ Važno je spomenuti da je 1. lipnja 2015. godine stupio na snagu Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između Europske unije i Bosne i Hercegovine. Bosna i Hercegovina je 14. veljače 2016. godine u skladu s čl. 49. Ugovora o Europskoj uniji podnijela formalni zahtjev za članstvo u Europskoj uniji.

elektroničkog dostavljanja u cilju usklađivanja s europskim pravom i modernizaciji parničnog postupka.

2. Način dostave pismena prema Zakonu o parničnom postupku FBiH

Prema čl. 337. st. 1. ZPP FBiH pismena se dostavljaju preko pošte, ovlaštene pravne osobe registrirane za obavljanje poslova dostave ili preko ovlaštene službene osobe suda. Dostavljanje preko službene osobe suda vrši se izuzetno, i to kada dostavljanje treba izvršiti u mjestu sjedišta suda, kada je to nužno zbog hitnosti postupanja, kada stranka ili neki sudionik izbjegava primitak dostave i sl.⁸ Kada se pismeno dostavlja preko službene osobe suda, dostava se obavlja bez omota ukoliko posebnim propisom nije drukčije određeno.⁹ Odredbama ZPP FBiH predviđena je mogućnost dostave pismena putem ovlaštene pravne osobe registrirane za obavljanje poslova dostavljanja, jer zakonodavac smatra da će se osnivanjem ovakvih pravnih osoba i početkom njihova rada kvaliteta i učinkovitost dostave značajno poboljšati.¹⁰ Pismena se dostavljaju poštom,¹¹ preko ovlaštene pravne osobe registrirane za obavljanje poslova dostave ili preko ovlaštene službene osobe suda.¹² Dostava se u pravilu obavljala poštom jer je tako bilo najekonomičnije s obzirom na to da pismena treba nekada dostavljati i osobama

⁸ Vidi kod HUSEINBEGOVIĆ, A., *Dostava pismena u parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine*, Godišnjak Pravnog fakulteta Univerziteta "Džemal Bijedić", godina I., broj 1., Mostar, 2017., str. 7. – 29. (dalje- Huseinbegović – Dostava).

⁹ „Treba svakako istaknuti da ako se ne radi o dostavi sudskog pismena nego obične preporučene pismovne pošiljke, za pitanje je li preporučena pismovna pošiljka uredno dostavljena, mjerodavni su propisi o poštanskim uslugama, a ne oni parničnog postupka“ (VSH, Rev-2434/94 od 26.2.1997).

¹⁰ ČIZMIĆ, J., *Komentar Zakona o parničnom postupku*, Privredna štampa, Sarajevo, 2016. str. 979-980.

¹¹ „I onda kada se sudska pismena dostavljaju preko pošte, trebaju se dostavljati u skladu s odredbama FZPP-a.“ Vidi VSH, Rev-2581/86 od 14. svibnja 1987. pismena nego obične preporučene pismovne pošiljke, za pitanje je li preporučena pismovna pošiljka uredno dostavljena, mjerodavni su propisi o poštanskim uslugama, a ne oni parničnog postupka.“ Vidi VSH, Rev-2434/94 od 26. veljače 1997., podatak preuzet od ČIZMIĆ, *Komentar ZPP 2016.*, op. cit., str. 968.

¹² Vidi čl. 337. – 350. ZPP FBiH. Pogledaj i čl. 337. – 350 ZPP RS, čl. 91. – 102. ZPP BD, čl. 279. – 289. ZPP BiH.

Dostava pismena neposredno u sudu propisani je način dostave pa je dostava pismena (poziva) uredno obavljena i u slučaju kada je ono uručeno u sudu odvjetničkomu pripravniku. Kako je prema zakonu moguće pismeno uručiti i namješteniku u odvjetničkom uredu, a namještenik je i odvjetnički pripravnik, držimo da nema zapreke pripravniku pismeno uručiti i neposredno u sudu. Vidi PSH, Pž-634/92 od 2. lipnja 1992., podatak preuzet od ČIZMIĆ, *Komentar ZPP 2016*, op. cit., str. 968.

Ne može se smatrati da je dostava pravilno obavljena kada je dostava sudskoga poziva zatražena i izvršena putem djelatnika policije, i to na dostavnici koja nije u skladu s odredbama Sudskog poslovnika. Vidi ŽS u Koprivnici, Gž 14/01 od 18.1.2001. – IO 1/02-190, podatak preuzet od GRBIN, I., *Zakon o parničnom postupku, sa sudskom praksom, bilješkama, napomenama, priložima i abecednim kazalom pojmova*, šesto, izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Organizator, Zagreb, 2012. (dalje: GRBIN, ZPP), str. 156.

Austrijski *Zivilprozessordnung* (dalje: ZPO) i *Zustellgesetz* (BGBl. 200/1892), sadrži opća pravila o dostavljanju, dok *Zivilprozessordnung* (RGBl. 113/1895), čiji je veći dio odredbi o dostavljanju 1982. godine ukinut ili izmijenjen, sadrži posebna pravila građanskoga postupka, propisuje da se dostava prvenstveno obavlja poštom, a pod određenim pretpostavkama može se izvršiti i putem sudskih djelatnika ili općinskih službenika. Vidi KUŠEVIĆ, P., „*Dostavljanje u parničnom postupku – Usporedni prikaz rješenja u brvatskom, slovenskom i austrijskom pravu*“, Hrvatska pravna revija, br. 10/2001., str. 122–128.

izvan sjedišta suda.¹³ Osoba koja vrši dostavljanje dužna je na zahtjev osobe kojoj se dostavljanje vrši dokazati svojstvo osobe ovlaštene za dostavljanje.¹⁴ Osobe koje dostavljač zatekne na mjestu na kojem treba izvršiti dostavljanje dužne su na njegov zahtjev pružiti podatke o svom identitetu (čl. 337. st. 3. ZPP iz 2015. godine). Na zahtjev suda, nadležni organ sudske policije dužan je da pomogne prilikom obavljanja poslova dostavljanja (čl. 337. st. 4. ZPP iz 2015. godine), npr. kod utvrđivanja identiteta adresata, utvrđivanja adrese i sl. S obzirom da dostava sudskih pismena ima specifični karakter, te da su u svakodnevnoj praksi uočeni problemi prilikom obavljanja ove obaveze suda, odredbama st. 2., 3. i 4. čl. 337. ZPP iz 2015. godine precizirano je postupanje osoba koje neposredno kontaktiraju sa sudionicima u postupku, a u cilju sprječavanja svakog odugovlačenja postupka i onemogućavanja zloupotrebe procesnih ovlaštenja.¹⁵

Izmjenama ZPP iz 2015. godine dodani su novi članci 337a i 337b u odredbe ZPPFBiH.

2.1. Sporazum o dostavi na određenu adresu ili određenoj osobi

Prema čl. 337a. st. 1. ZPP FBiH ako se tuženik prije podnošenja tužbe sudu u pisanom sporazumu sklopljenom s tužiteljem usuglasio da mu se dostava u sporovima na koje se sporazum odnosi vrši na određenoj adresi u Federaciji BiH ili putem određene osobe u Federaciji BiH, tužba i druga pismena u postupku tuženiku će se, na prijedlog tužitelja, dostavljati na tu adresu ili toj osobi. Smatrat će se da je dostava tuženiku obavljena kada je pismeno dostavljeno osobi naznačenoj u sporazumu. Ako se dostava na navedeni način nije mogla izvršiti, sud će odrediti da se daljnje dostave tuženiku vrše stavljanjem pismena na oglasnu ploču suda, a smatrat će se da je dostava izvršena istekom 15 dana od dana stavljanja pismenana oglasnu ploču suda (čl. 337a. st. 2. ZPP FBiH).¹⁶

Tužitelj je dužan uz tužbu priložiti sporazum iz stava 1. čl. 337a. ZPP FBiH, ako u njoj predlaže da se dostava vrši na adresu ili putem osobe iz tog sporazuma. Tužitelj koji u tužbi nije predložio da se dostava vrši na adresu ili putem osobe iz sporazuma može i kasnije tijekom postupka predložiti da se tuženiku dostava vrši na tu adresu ili putem te osobe ako mu se nije mogla uredno obaviti na adresi naznačenoj u tužbi (čl. 337a. st. 3. ZPP FBiH). Sporazum iz stava 1. čl. 337a. ZPP FBiH može se sklopiti u pogledu određenog spora koji je već nastao ili u pogledu budućih sporova koji mogu nastati iz određenog pravnog odnosa (čl. 337a. st. 4. ZPP FBiH). Ako je tuženik fizička osoba koja ne obavlja registriranu djelatnost, sporazum iz stavka 1. čl. 337a. ZPP FBiH valjan je samo ako je na njemu potpis tuženika javno ovjeren, a ako tužena fizička osoba obavlja registriranu djelatnost, sporazum iz stava 1. ovog članka u vezi sa sporovima koji se ne tiču te djelatnosti pravno je valjan samo ako je na njemu potpis tuženika javno ovjeren (čl. 337a. st. 5. ZPP FBiH).

¹³ Vidi kod ČIZMIĆ, J., *Komentar Zakona o parničnom postupku*, Privredna štampa, Sarajevo, 2009. (dalje: ČIZMIĆ, *Komentar*), str. 718.

¹⁴ Članak 337. st. 2. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine, „Službene novine FBiH“, br. 98/15 od 23.12.2015. godine (dalje: ZPP iz 2015. godine)

¹⁵ Prijedlog Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine sa obrazloženjem, Vlada Federacije Bosne i Hercegovine, Sarajevo, juni 2015. godine, str. 49. (dalje: Prijedlog Novele).

¹⁶ Usporedi kod SESAR, M., *Dostavljanje oglasnom pločom suda u parničnom postupku*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, Split, 2006., str. 41. – 54.

Ovaj institut pismenog sporazuma stranaka o adresi dostavljanja pismena u službi je povećanja sigurnosti i efikasnosti dostave, a posebno dolazi do izražaja u komunalnim sporovima, trgovačkim sporovima, sporovima iz ugovora o kreditu i sl.¹⁷ Temeljni *ratio* ove nove mogućnosti jeste u posljedicama koje nastaju za tuženika ako se dostava na adresi iz sporazuma, ili osobi preko koje se dostava ima obaviti, nije mogla obaviti. U takvom slučaju za tuženika nastaju vrlo ozbiljne posljedice jer će se svaka daljnja dostava, budući da je dostava temeljem sporazuma bila neuspješna, obavljati isticanjem pismena na oglasnu ploču suda.¹⁸ Sporazum stranaka o ovakvom upućivanju podnesaka i drugih pismena nije nužan ako u parnici obje stranke zastupaju odvjetnici. Prednju zakonsku odredbu sudovi trebaju koristiti ne samo zbog ubrzanja postupka, već i zbog uštede propraćunskih sredstava suda, budući da troškovi sudske dostave zauzimaju značajno mjesto.¹⁹

Radi zaštite osoba koje ne obavljaju registriranu djelatnost, dakle u pravilu građana, predlaže se da se oblik dostave predviđen u čl. 337a ZPP FBiH može predvidjeti samo sporazumom na kojemu je potpis tuženika javno ovjeren. Isto vrijedi i ako tuženik fizička osoba obavlja registriranu djelatnost, jer sporazum o adresi dostave u vezi sa sporovima koji se ne tiču te djelatnosti pravno je valjan samo ako je na njemu potpis tuženog javno ovjeren. Rizik primjene pravila o ovom obliku dostave snosi tuženik - on će morati učiniti što je potrebno da mu se dostava može uredno obavljati na ugovorenoj adresi ili preko osobe utvrđene u sporazumu (npr. advokata, notara). Ovaj će oblik dostave posebno biti djelotvoran onda kada se potencijalni tuženik nalazi u inozemstvu, ili se može pretpostaviti da će doći do poteškoća u vezi s utvrđivanjem njegove adrese u budućnosti ili s obavljanjem dostave uopće.²⁰

2.2. Dostava preko pretinca u sudu

Prema čl. 337b. st. 1. ZPP FBiH ako se određenim osobama na osnovu njihovog zahtjeva i odobrenja predsjednika suda dostava vrši u sudu, pismena koja im upućuje sud, osim prvostupanjske presude, polažu se za njih u posebne pretince u za to određenoj prostoriji suda, a dostavu vrši službena osoba suda. Predsjednik suda može rješenjem odrediti da svi odvjetnici koji imaju ured na području njegovog suda sudska pismena, osim prvostupanjske presude, primaju putem pretinaca iz stava 1. čl. 337b. ZPP FBiH. Protiv tog rješenja odvjetnik ima pravo žalbe predsjedniku neposredno višeg suda u roku osam dana (čl. 337b. st. 2. ZPP FBiH).

Pismena koja se dostavljaju putem pretinca ne smiju biti dostupna osobama kojima se dostavljaju prije nego što potpišu dostavnicu, a kako bi se sprječila mogućnost zloupotrebe pri korištenju dostave u sudu putem sudskih pretinaca, dostavljaju se u zatvorenim omotnicama u kojima se dostava vrši putem pošte. Prilikom uzimanja pismena moraju se preuzeti sva pismena položena u pretinac (čl. 337b. st. 3. ZPP FBiH). Smatra se da odvjetnici ne bi morali sami preuzimati pismena, nego bi za preuzimanje pismena mogli ovlastiti svoje pripravnike ili druge zaposlenike. Pritom bi pripravnici već po svojoj funkciji bili ovlašteni za preuzimanje pismena. Tome u prilog je i stav zauzet u sud-

¹⁷ Prijedlog izmjena i dopuna Zakona o parničnom postupku, Radna grupa za izmjene i dopune ZPP U BiH, RS, FBiH i BRČKO DISTRIKTU BiH, Ilidža, 4. i 5.2012. godine, str. 55. (dalje: Prijedlog 2012)

¹⁸ Vidi kod Huseinbegović – Dostava, op. cit., str. 7. – 29.

¹⁹ SESSA, Đ., „Dostava“, rad u zborniku: Crnić, I. i dr., *Novote u parničnom postupku*, Organizator, Zagreb, 2003, str. 158.

²⁰ Obrazloženje pojedinih odredaba Prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku, Zagreb, 2011, str. 100.

skoj praksi i prije ZPP iz 2015. godine, prema kojem je valjana dostava odvjetniku kao punomoćniku i kad je obavljena predajom pismena njegovu pripravniku.²¹ Na svako pismeno koje se dostavlja na način predviđen u st. 1. i 2. čl. 337b. ZPP FBiH naznačit će se dan kada je položeno u pretinac osobe kojoj se dostava tako obavlja (čl. 337b. st. 4. ZPP FBiH), a osobe iz st. 1. i 2. ovog člana dužne su pismeno podići iz pretinca u roku osam dana na način određen st. 3. i 4. čl. 337b. ZPP FBiH. Ako pismeno ne bude podignuto u navedenom roku, dostava će se obaviti stavljanjem pismena na oglasnu ploču suda, a smatrat će se da je dostava obavljena istekom 15 dana od dana stavljanja pismena na oglasnu ploču suda (čl. 337b. st. 5. ZPP FBiH).²² Pravodobno upoznavanje adresata sa sadržajem pismena nužno je kako bi mogli uskladiti svoje ponašanje u postupku, poduzeti odgovarajuće procesne radnje i ostvariti pravo na raspravljanje pred sudom.²³ Prema st. 6. čl. 337b. ZPP FBiH dostava u slučajevima iz st. 1. i 2. ovog člana uredna je i ukoliko umjesto putem pretinca bude obavljena na drugi zakonom predviđen način. Dakle, kada osoba ima pretinac u sudu i dostava se obavlja putem pretinca, valjana je i zakonita i ona dostava koja se obavi na bilo koji od načina predviđenih odredbama ZPP FBiH. Predsjednik suda staviti će van snage odobrenje iz stava 1. čl. 337b. ZPP FBiH ako utvrdi da osoba kojoj je ono dano, neredovito preuzima pismena ili pokušava zlouporabiti takav način dostave (čl. 337b. st. 7. ZPP FBiH). U ZPP FBiH nije izričito propisano koja su prava osobe kojoj se odobrenje uskraćuje. No, s obzirom da se radi o pravu osobe, protiv takve odluke suda, osoba kojoj se pravo uskraćuje treba imati pravo žalbe. Kako joj to pravo nije dano u sklopu parničnog postupka, odobrenje za korištenje sudskih pretinaca ima se smatrati aktom sudske uprave, slijedom čega o žalbi protiv takvog rješenja odlučuje neposredno više tijelo sudske uprave, tj. predsjednik neposredno višeg suda.²⁴ Dostava pismena putem pretinca u sudovima je veoma djelotvoran način dostave sudskih pismena strankama, naročito punomoćnicima stranaka koji su odvjetnici, a omogućava uštede troškova (za poštanske usluge) i brže okončanje postupka.²⁵ Imajući u vidu da se prema odredbi članka 185. stavka 2. ZPP FBiH prvostupanjske presude dostavljaju strankama preuzimanjem od strane stranaka i njihovih punomoćnika u zgradi suda, bilo je potrebno uskladiti prednju odredbu sa stavom 1. člana 337b. ZPP FBiH.

Dostava u sudske pretince ima određene prednosti pred poštanskom dostavom. Osim očigledne prednosti da se radi o jeftinijem postupku, dodatna je prednost da onaj tko prima poštu može u određenoj mjeri dimenzionirati svoje opterećenje. Stoga se odredbama ZPP FBiH proširila mogućnost dostave u pretince suda.²⁶ Uvođenje ovoga oblika dostave motivirano je nastojanjem da se što više smanje troškovi dostave preko drugih dostavnih službi, u prvom redu pošte, ali i da se što više poveća djelotvornost i sigurnost u dostavi i time općenito ubrza postupak i osnaži njegova pravozaštitna

²¹ MAGANIĆ, A., „Dostava prema Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku iz 2013.“, u knjizi Ivica Crnić i dr., *Novela Zakona o parničnom postupku i novi Zakon osudovima*, Inženjerski biro, Zagreb, ožujak 2013, str. 104.

²² Vidi kod Huseinbegović – Dostava, *op. cit.*, str. 7. – 29.

²³ Vidi UZELAC, A. - BRATKOVIĆ, M. - MILEKOVIĆ, E., „Dostava preko sudske oglasne ploče: mogućnosti i ograničenja“, Zbornik radova s IV. međunarodnog savjetovanja Aktualnosti građanskog procesnog prava – nacionalna i usporedna pravnoteorijska i praktična dostignuća, Pravni fakultet Split, Split, 2018., str. 455.

²⁴ Sessa, Đ., *op. cit.*, str. 157.

²⁵ Prijedog 2012., str. 56.

²⁶ BILIĆ, V., „Razlozi za donošenje Novele Zakona o parničnom postupku i novine u dostavi“, u knjizi Vanja Bilić i dr., *Novela Zakona o parničnom postupku iz 2013*, Novi informator, Zagreb, 2013, str. 25.

djelotvornost.²⁷ Zbog dužnosti evidentiranja i sa tim povezanim poslovima sudskih službenika, mogući nedostaci pretinačke dostave su gužve prilikom preuzimanja pošte i dulja ili kraća čekanja. Nova rješenja pretinačke dostave odnose se i na postupak u povodu pravnih lijekova (prigovor, žalba) koje stranke protiv rješenja o oktroyanoj dostavi mogu podnijeti.²⁸

2.3. Dostava putem nadležnog konzularnog odnosno diplomatskog predstavništva Bosne i Hercegovine

Prema čl. 338. st. 1. ZPP FBiH kad dostavu treba obaviti osobama ili ustanovama u inozemstvu ili strancima koji uživaju pravo imuniteta, dostava će se obaviti diplomatskim putem, ako u međunarodnom ugovoru ili odredbama ZPP FBiH nije što drugo određeno. Državljanima Bosne i Hercegovine u inozemstvu dostava se obavlja putem pošte ili preko nadležnog konzularnog, odnosno diplomatskog predstavništva Bosne i Hercegovine u toj državi (čl. 338. st. 2. ZPP FBiH).²⁹ I prema stajalištu sudske prakse: „Kada dostavu treba obaviti osobama ili ustanovama u inozemstvu ili strancima koji uživaju pravo imuniteta, valja je obaviti diplomatskim putem, ako međunarodnim ugovorom ili zakonom (Zakonom o parničnom postupku) nije nešto drugo određeno“³⁰

2.4. Dostava fizičkim i pravnim osobama

Izmjenama ZPP iz 2015. godine, u odredbe ZPP FBiH uvršten je čl. 339. st. 1., koji predviđa da se dostava fizičkim osobama obavlja predajom pismena osobi kojoj se dostava ima obaviti na adresu označenu u tužbi, odnosno na adresu prebivališta ili boravišta upisanu kod organa nadležnog za vođenje evidencije o osobnim iskaznicama, ako ovim zakonom nije drugačije određeno.³¹

Ako ZPP FBiH nije drukčije određeno, dostava tijelima vlasti i pravnim osobama obavlja se predajom pismena osobi ovlaštenoj za primanje pismena ili, ako se takva osoba ne zatekne u uredu, odnosno poslovnoj prostoriji, zaposleniku koji se tu zatekne (čl. 339. st. 2. ZPP FBiH). Prema stajalištu sudske prakse: „Dostava pravnim osobama obavlja se predajom pismena osobi ovlaštenoj za prijem pismena u pravnoj osobi ili radniku koji se zatekne u uredu, odnosno poslovnoj prostoriji i time se dostava pismena smatra uredno obavljenom“³² ili „Dostavljanje koje je izvršeno predajom pismena osobi ovlaštenoj za primitak pismena ili radniku koji se zatekne u kancelariji, smatralo se urednim“.³³ „Uredom, odnosno poslovnom prostorijom pravne osobe smatralo su se one poslovne prostorije u kojima se nalazilo njezino sjedište“^{34, 35}

Prema čl. 340. st. 1. ZPP FBiH kad stranku zastupa zakonski zastupnik, odnosno punomoćnik, dostava se obavlja zakonskom zastupniku, odnosno punomoćniku.³⁶ Kad

²⁷ Dika, M., *op. cit.*, str. 227-228.

²⁸ Maganić, A., *op. cit.*, str. 128.

²⁹ Vidi kod Huseinbegović – Dostava, *op. cit.*, str. 7. – 29.

³⁰ VTSH, Pž-6499/01 od 27.8. 2002., Informator, broj 5380, od 28. rujna 2005.

³¹ Vidi kod Huseinbegović – Dostava, *op. cit.*, str. 7. – 29.

³² Visoki prekršajni sud Republike Hrvatske, G-590/97 od 14. 4. 1998., Informator, br. 5058-5059, od 28.8.2002.

³³ VSBiH, Pž-355/82 od 25.10.1982.

³⁴ VSH, II Rev-25/86 od 29.12.1987.

³⁵ Čizmić, J., *op. cit.*, str. 977.

³⁶ „Kad stranka ima punomoćnika, sud je dužan da uvijek pozove punomoćnika na pripremno ročište, odnosno na ročište za glavnu raspravu, a stranku osobno samo onda ako je neophodno i

tijela vlasti ili pravne osobe za svog punomoćnika odrede osobu koja je njihov zaposlenik, dostava se može obaviti i u skladu sa odredbom čl. 339. st. 2. ZPP FBiH (čl. 340. st. 2. ZPP FBiH). Ako stranka ima više zakonskih zastupnika, odnosno punomoćnika, dostava se može obaviti jednom od njih (čl. 340. st. 3. ZPP FBiH). Dostava odvjetniku kao punomoćniku može se obaviti i predajom pismena osobi koja je zaposlena u njegovom odvjetničkom uredu (čl. 340. st. 4. ZPP FBiH). Prema stajalištu sudske prakse: „Stranci koja ima punomoćnika dostava se obavlja tom punomoćniku“³⁷ „Poziv mora biti dostavljen i zakonskom zastupniku, odnosno punomoćniku stranke“³⁸ „Ako bi dostavljanje bilo izvršeno samo stranci, dostava se ne bi smatrala urednom. Kad stranka ima punomoćnika, dostava se obavlja isključivo njemu, a ne njegovu zamjeniku“³⁹ „Kada je, npr. odluka suda jednom već pravilno dostavljena punomoćniku stranke, svaka naknadna dostava iste odluke nije pravno relevantna te ne utječe na tijek žalbenog roka“⁴⁰ „Pravilo o dostavljanju punomoćniku, a ne stranci kogentne je naravi pa ni stranke ne mogu izbjeći njegovu primjenu klauzulama u punomoći“⁴¹ „Ako bi dostavljanje bilo izvršeno samo stranci, dostava se ne bi smatrala urednom čak i ako bi stranka izjavila kako želi da se dostava obavi njoj osobno“⁴² Tako „kad je pismeno (pobijana presuda) dostavljeno i stranci i njezinom punomoćniku, rok za izjavljivanje revizije počeo je teći od dana kad je prijepis presude dostavljen punomoćniku, jer se, prema odredbi čl. 128. ZPP-a, stranci koja ima punomoćnika dostava obavlja punomoćniku“⁴³ „Činjenica što je dostava odluke izvršena i stranci i punomoćniku ne produžava rok za izjavljivanje pravnog lijeka jer taj rok teče od dostave obavljene punomoćniku a ne i one obavljene stranci“⁴⁴ Ako stranka ima više punomoćnika, rok za žalbu počinje teći od momenta kada je presuda dostavljena jednom od punomoćnika.

Prema čl. 341. st. 1. ZPP FBiH vojnim osobama, pripadnicima policije i pripadnicima kopnenog, riječnog, pomorskog i zračnog prometa dostava se može obaviti i preko njihovog zapovjedništva, odnosno neposrednog starješine. Razlog za poseban način dostave ovim osobama jeste u posebnosti njihove službe zbog koje često mijenjaju mjesto boravka pa bi dostavljaču bilo otežano izvršenje dostave, ali i zbog neometanog vršenja službi kojima adresati pripadaju. Osobama lišenim slobode dostava se obavlja

njeno prisustvo. Ako sud pozove samo stranku osobno, a ne i njenog punomoćnika, pa stranka ne dođe na ročište, a sud održi ročište u njenom odsustvu i donese presudu, tada postoji bitna povreda odredaba parničnog postupka.” Vidi Odluku Vrhovnog suda Vojvodine, Gž. 1151/69, podatak preuzet od ČOSIĆ, R. – KRSMANOVIĆ, T., *Aktualna sudska praksa iz građanskog-procesnog prava*, prvo izdanje, Beograd, 2003., str. 55. (dalje - ČOSIĆ – KRSMANOVIĆ)

„Da bi prvostupanjski sud pismena u tijeku postupka dostavljao osobno tužitelju, punomoćnik je bio dužan pismeno ili usmeno priopćiti na zapisnik da otkazuje punomoć tužitelju. Službena zabilješka sačinjena od prvostupanjskog suca nakon donošenja rješenja o povlačenju tužbe ne može se smatrati otkazom punomoći na valjan način.” Vidi Rješenje Okružnog suda u Banja Luci, br. 710 P 054636 09 Gž od 16. listopada 2009. godine, *Bilten Okružnog suda u Banja Luci*, br. 13-14/09, str. 162–163, *Domaća i strana sudska praksa*, godina VII, br. 41, 2010., str. 45.

³⁷ VSH, Rev-3774/94 od 12.3.1998., - IO 2/98-107

³⁸ VSH, Gž-35/87 od 19.1.1988. - PSP 39/113

³⁹ VSH u odluci II Rev-100/92 od 5.7.1994. - IO2/95-124

⁴⁰ ŽS u Rijeci u odluci Gž-480/02 od 12.6.2002. - SP-6/02-135

⁴¹ VSJ, Rev-2751/65

⁴² VSBiH, 752/82, ZSO-1/83-144

⁴³ VSH, Rev-1254/96 od 16. 10. 1996

⁴⁴ Pravni stav Građanskog odjeljenja Kantonalnog suda u Sarajevu - Bilten sudske prakse Kantonalnog suda u Sarajevu, broj 2001/1, str. 37.

preko uprave zatvora, odnosno uprave ustanove za izvršenje kaznenih i prekršajnih sankcija (čl. 341. st. 2. ZPP FBiH). „Dostavljanje presude stranci koja se nalazi na izdržavanju kazne u zatvoru, a nema punomoćnika, obavlja se putem uprave zatvora“⁴⁵ Uprava zatvora, odnosno uprava ustanove za izvršenje kaznenih i prekršajnih sankcija dužna je pismeno dostaviti osobi lišenoj slobode te sudu vratiti dostavnicu na kojoj je ta osoba potvrdila primitak pismena.⁴⁶ Odredbe ovog člana trebale bi se odgovarajuće primjenjivati i na pritvorenike, odnosno osobe u istražnom zatvoru, a budući da su i osobe koje su prisilno hospitalizirane na neki način osobe lišene slobode, odredbu ovoga člana trebalo bi na odgovarajući način primijeniti i na njih, neovisno o tome kojim su povodom prisilno hospitalizirane.

Odredba čl. 342. ZPP FBiH predviđa da se dostava pravnoj osobi može obaviti i putem njezine poslovne jedinice,⁴⁷ ako spor proizlazi iz pravnog odnosa te jedinice, a ako pravna osoba ima sjedište u inostranstvu može se obaviti i putem njezina zastupništva, odnosno predstavništva u Bosni i Hercegovini ili Federaciji. Prema odredbi člana 39. stav 1. Zakona o vanjskotrgovinskom poslovanju, strana osoba može otvoriti predstavništvo u Federaciji BiH u oblasti proizvodnje, prometa robe i privrednih usluga, bankarstva i osiguranja.⁴⁸

2.5. Dostava preko ovlaštene pravne osobe ili ovlaštene službene osobe suda

2.5.1. Dostava fizičkim osobama

Dostavljanje fizičkim osobama, po pravilu, vrši se predajom pismena osobi kojoj se dostava ima obaviti (čl. 345. st. 1. ZPP iz 2015. godine), pošto postoje pismena koja se smiju dostaviti samo osobno stranci, njezinom zakonskom zastupniku ili punomoćniku (npr. tužba, platni nalog, presuda i rješenje protiv kojeg je dopuštena posebna žalba, pravni lijek). Ako se osoba kojoj se pismeno ima dostaviti ne zatekne u svom stanu, dostava se obavlja predajom pismena nekom od njenih odraslih članova domaćinstva koji je dužan primiti pismeno, a ako se oni ne zateknu u stanu, pismeno će se predati susjedu ako on na to pristane (čl. 345. st. 2. ZPP iz 2015. godine).⁴⁹ Članom domaćinstva smatra se svaka osoba koja živi s adresatom u ekonomskoj (životnoj) zajednici, bez obzira na krvno ili tazbinsko srodstvo.⁵⁰ U pravnoj teoriji ističu se i mišljenja da to čak može biti i osoba zaposlena u domaćinstvu - kućna pomoćnica,⁵¹ ali ne i podstanar ili osoba koja se nalazi u gostima. „Odrasli član domaćinstva“ je svaka osoba sposobna za rasuđivanje, odnosno osoba koja je u stanju shvatiti značaj svoje zakonske obveze,

⁴⁵ VSS u Novom Sadu, Gž-1034/65.

⁴⁶ VSH, Gž-148/75 od 20.1.1975.

⁴⁷ Poslovna jedinica je odjel, ured (office) ili druga jedinica pogoni, radionice, prodajna mjesta i sl.), smještena na lokaciji različitoj od one na kojoj se nalazi glavni ured ili sjedište preduzeća. Poslovna jedinica (podružnica) nema pravnu sposobnost i nije zaseban pravni subjekt (*legal entity*) u odnosu na trgovačko društvo (*parent company*).

⁴⁸ ZEČEVIĆ, E., *Komentar Zakona o parničnom postupku*, Sarajevo, 2004, str. 323.

⁴⁹ „Ne može ovršenik s uspjehom isticati prigovor da mu rješenje o ovrsi nije osobno uručeno, te da je zbog toga propustio da pravodobno podnese prigovor, kada je utvrđeno da je rješenje o ovrsi uručeno njegovom bračnom drugu, sukladno odredbi 347. u vezi s čl. 345. ZPP-a, bez obzira što, navodno, mu to rješenje nije predao njegov bračni drug.“ Vidi Rješenje Županijskog suda Široki Brijeg, br. 64 0 I 008022 11 Gži od 19. svibnja 2011. godine.

⁵⁰ Vidi kod Huseinbegović – Dostava, *op. cit.*, str. 7. – 29.

⁵¹ ZUGLIA, S., TRIVA, S., *Zakon o parničnom postupku*, knjiga I-II, Zagreb, 1957., str. 306. i JAN-KOVIĆ, str. 184.

što treba procijeniti u svakom konkretnom slučaju. I prema stajalištu domaće sudske prakse odraslim članom primateljeva domaćinstva kojemu se može uručiti poziv smatra se, među ostalima, „osoba stalno zaposlena u kućanstvu, a koju predstavlja svaka osoba starija od 15 godina koja je zaposlena u kućanstvu“⁵² Član zajedničkog domaćinstva ne smije, bez zakonitog razloga, odbiti primiti pismeno, i pismeno je dužan bezodlaganja predati adresatu. Pismeno je uredno dostavljeno onog trenutka kada ga je član domaćinstva adresata primio, bez obzira je li ga naknadno dostavio adresatu.⁵³ Pismeno je uredno dostavljeno i ako se uruči susjedu, ako on na to pristane, a susjed nije dužan primiti pismeno niti navesti razlog zbog kojeg ga ne želi primiti. Ako ga pak primi, dužan ga je bez odlaganja predati adresatu.⁵⁴ Predajom pismena nekom od odraslih članova domaćinstva adresata ili susjedu, dostava je uredno izvršena bez obzira jesu li te osobe primljeno pismeno uopće predale adresatu i jesu li to učinile blagovremeno. Propuštanjem dužnosti da o pismenu izvijesti adresata, te se osobe izlažu odgovornosti za štetu koju bi zbog toga mogao pretrpjeti adresat.⁵⁶

Prema čl. 345. st. 3. ZPP FBiH ako se dostava obavlja na radnom mjestu osobe kojoj se pismeno ima dostaviti, a ta osoba se tu ne zatekne, dostava se može obaviti osobi koja na istom mjestu radi, ako ona pristane da primi pismeno.

Ako je predaja pismena obavljena drugoj osobi koja sudjeluje u parnici kao protivnik osobe kojoj se dostavljanje ima obaviti, dostava će se smatrati neurednom (čl. 345. st. 4. ZPP iz 2015. godine). Protivnik adresata može biti druga stranka u postupku, umješak na strani protivne stranke, kao i zakonski zastupnici i/ili punomoćnici protivne stranke. Ovakva je situacija posebno moguća u bračnim ili stambenim sporovima gdje suprotne stranke stanuju u istom stanu. Ako dostavljač izvrši dostavu osobi koja sudjeluje u parnici kao protivnik adresata pa ona o primitku pismena ne obavijesti adresata, smatra se da dostava nije izvršena. Kad se ne može sa sigurnošću utvrditi je li pismeno dostavljeno stranci, uzima se da joj nije dostavljeno, ako je to u njezinom interesu.⁵⁷

Osobe kojima se prema odredbama st. 2. i 3. čl. 345. ZPP FBiH dostava obavi umjesto osobi kojoj se pismeno ima dostaviti, dužne su pismeno predati toj osobi, na što će ih dostavljač i upozoriti prilikom uručjenja pismena (čl. 345. st. 5. ZPP FBiH). U prednjem slučaju, osoba kojoj se pismeno imalo dostaviti o tome će biti obaviještena

⁵² VSRH, Rev-2434/94 od 26.2.1997.

⁵³ Prednjom izmjenom odredaba parničnog postupka izostavljena je mogućnost dostavljanja kućepazitelju, jer se takav način zamjenske dostave u praksi pokazao neprovodivim, iz razloga što su kućepazitelji vrlo često nepoznate osobe, što otežava obavljanje dostave. Prijedlog Novele, str. 49.

⁵⁴ Odredbama Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku Hrvatske iz 2003. godine („Narodne novine“, br. 117/03) termin „odrasli član kućanstva“ zamijenjen je izrazom „punoljetni član domaćinstva“ kako bi se neodređeni izraz „odrasli“ zamijenio pravno definiranim terminom „punoljetni“. Odredbama Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku Hrvatske iz 2008. godine („Narodne novine“, br. 84/08 od 18.7.2008. godine) određeno je, međutim, da je dostava uredna ako se izvrši „poslovno sposobnom članu domaćinstva“, čime se u odnosu na tadašnju odredbu koja je govorila o punoljetnom članu domaćinstva, znatno proširuje krug osoba kojima će se moći izvršiti dostava. Naime, i osobe koje nisu punoljetne mogu biti poslovno sposobne. Razlog ovakvom rješenju proizlazi, sa jedne strane, iz shvaćanja da dostava punoljetnoj osobi ima smisla samo ako je ona punoljetnošću stekla poslovnu sposobnost, dok, s druge strane, ne bi trebalo praviti razliku između poslovno sposobnih osoba ovisno o tome jesu li ili nisu punoljetne. Tako ŠAGO, D., „Vrijeme i mjesto dostave u parničnom postupku“, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 47, br. 4/2010., str. 938.

⁵⁵ Vidi kod Huseinbegović – Dostava, op. cit., str. 7. – 29.

⁵⁶ Čizmić, op. cit., str. 989.

⁵⁷ VSH, Rev-1212/86 od 26.11.1986; Rev-1632/86 od 20.8.1986 *Ibidem*, str. 990.

slanjem pismene obavijesti preko pošte, običnom pismenom pošiljkom, a u pismenoj obavijesti navodi se predmet spora, vrsta pismena koje se ima dostaviti, datum, sat i mjesto dostave pismena, te ime i prezime osobe koja je primila pismeno. Obavijest se mora poslati tokom istog dana ili sljedećeg radnog dana nakon obavljene dostave (čl. 345. st. 6. ZPPF BiH). Prije predaje pismena odraslom članu domaćinstva, susjedu adresata, odnosno osobi koja radi na istom mjestu kao adresat, dostavljač je dužan provjeriti gdje se adresat nalazi i hoće li mu pismeno biti na vrijeme predano. U slučaju sumnje, trebao bi vratiti pismeno sudu uz naznaku gdje se odsutni adresat nalazi.⁵⁸

Iako se izmjenama ZPP iz 2015. godine odredbe st. 6. čl. 345. ZPP FBiH nisu mijenjale, u praksi je uočeno da primjena ove odredbe izaziva velike poteškoće s obzirom na propisani rok da se obavještenje mora poslati u toku istog dana ili sljedećeg radnog dana nakon obavljene dostave. Ukazano je da je navedena odredba praktično neprimjenjiva. Obrazloženo je da je ovom odredbom prolongirana dostava tužbe tuženiku, navodeći primjere u kojima tužbu primi član domaćinstva, te se često dešava da jedan put tužbu primi majka, drugi put otac i slično. Kada tužbu primi član domaćinstva, a sud je obavezan istog dana po vraćanju dostavnice da obavijesti tuženika, čest je slučaj da i to obavještenje suda primi član domaćinstva, što se ponavlja više puta.⁵⁹ U tom smislu, dati su prijedlozi koji su išli od toga da se navedena odredba st. 6. čl. 345. ZPP FBiH briše, do toga da se dostava smatra urednom kada se konstatira da je prijem pismena izvršen od strane odraslog člana domaćinstva, susjeda ili osobe koja radi sa adresatom ili da se ove osobe kojima je uručena tužba obavežu da obavijeste sud da li su tužbu predali osobno tuženiku. Istovremeno je postavljeno pitanje ko je u obavezi da pošalje obavijest preko pošte, da li je to dostavljač ili sud. Ukoliko je to dostavljač, sugerirano je da se dostavljaču uz običnu dostavnicu dostavlja i otiskani obrazac obavijesti, koji bi se u tom slučaju slao osobi kojoj se pismeno ima dostaviti. U tom slučaju je potrebno da se postojeći obrasci dostavnica usklade sa novim zakonskim rješenjima. Ukoliko obavijest dostavlja sud istaknuto je da se obavijest ne može poslati u roku koji je određen navedenom odredbom (u toku istog dana ili sljedećeg radnog dana nakon obavljene dostave) iz razloga što sud ima saznanje o uručanju pismena članu domaćinstva ili susjedu tek nakon povrata dostavnice, što je u pravilu više dana nakon uručjenja.⁶⁰

Prema čl. 346. st. 1. ZPP FBiH ako se pismeno ne može dostaviti na način predviđen člankom 345. ZPP FBiH, a dostavljač ustanovi da osoba kojoj se pismeno ima dostaviti stanuje na adresi na kojoj se dostava pokušava obaviti, ostavit će u stanu ili u prostorijama gdje ta osoba radi, ili pribiti na vrata stana ili prostorije, pismenu obavijest da će pismeno biti ostavljeno u sudu i da ga ta osoba tamo može preuzeti u roku od 15 dana od dana pokušaja dostave. U pismenoj obavijesti navodi se i predmet spora, vrsta pismena koje se ima dostaviti, datum i sat kada je obavijest ostavljena, te naziv i adresa suda gdje se pismeno može preuzeti. Dostava će se smatrati obavljenom na dan kada osoba kojoj se pismeno ima dostaviti preuzme pismeno u sudu, a ako pismeno ne bude preuzeto, protekom roka od 15 dana od dana pokušaja dostave (čl. 346. st. 2. ZPP FBiH).⁶¹

Odredba čl. 347. st. 1. ZPP FBiH propisuje pravila o osobnoj dostavi, koja je obaveza za dostavu tužbe, a za druga pismena kada je to ZPP FBiH izričito određeno. Tako, ako se dostavlja tužba, a tuženik kojem se tužba ima dostaviti ne zatekne tamo gdje se dostava ima obaviti, dostavljač će se obavijestiti kad bi i na kojem mjestu mogao

⁵⁸ Vidi kod Huseinbegović – Dostava, *op. cit.*, str. 7. – 29.

⁵⁹ *Ibid.*, str. 7. – 29.

⁶⁰ Procjena zakona o parničnom postupku u Bosni i Hercegovini, OSCE, 2011, str. 77.

⁶¹ Vidi kod Huseinbegović – Dostava, *op. cit.*, str. 7. – 29.

tuženika zateći, te će mu kod odraslog člana domaćinstva, susjeda ili osobe koja radi na istom radnom mjestu kao adresat, ostaviti ili ako to nije moguće, na vrata stana ili prostorije gdje se dostava obavlja pribiti pismenu obavijest da radi primanja tužbe bude u određeni dan i sat u svom stanu, odnosno na svom radnom mjestu. Ako dostavljač, i nakon što je postupio na navedeni način, u vrijeme određeno u obavijesti ne zatekne tuženog kojem se tužba ima dostaviti, dostava će se obaviti prema odredbama čl. 345. i 346. ZPP FBiH (čl. 347. st. 2. ZPP FBiH). Druga pismena, osim tužbe, mogu se dostaviti prema odredbama st. 1. i 2. čl. 347. ZPP FBiH ako je to ovim zakonom izričito određeno ili ako sud cijeni da je prilikom dostave potreban veći oprez (čl. 347. st. 3. ZPP FBiH).

Prema čl. 348. st. 1. ZPP iz 2015. godine ako se utvrdi da je osoba kojoj se pismeno ima dostaviti privremeno odsutna i da joj odrasli član domaćinstva, susjed ili osoba koja radi na istom mjestu kao adresat, ne mogu pismeno na vrijeme predati, vratit će pismeno sudu uz naznaku gdje se odsutni nalazi, a dostava će ponovo biti pokušana u odgovarajuće vrijeme.⁶² Ako dostavljač utvrdi da osoba kojoj se pismeno ima dostaviti ne stanuje na adresi na kojoj se dostava pokušava obaviti, ali istovremeno utvrdi tačnu adresu te osobe, dostava će se obaviti na naknadno utvrđenoj adresi.⁶³ Ako dostavljač ne može utvrditi tačnu adresu osobe kojoj se pismeno ima dostaviti, pismeno će vratiti sudu, a sud će od stranke koja je prvobitno sud obavijestila o adresi te osobe, zatražiti da dostavi tačnu adresu, odnosno adresu njenog prebivališta u Federaciji BiH prema podacima o njenom prebivalištu, koji će se pribaviti iz evidencije nadležnog organa (čl. 348. st. 2. ZPP iz 2015. godine).⁶⁴

Ako je utvrđeno da tuženik kojem se dostava pismena ima obaviti ne stanuje na adresi svog posljednjeg poznatog prebivališta, a njegovo sadašnje boravište ili radno mjesto se ne mogu utvrditi, dostava pismena obaviti će se objavljivanjem pismena na oglasnoj ploči suda, a u slučaju da se dostavlja tužba, i u najmanje jednim dnevnim novinama koje se distribuiraju u Federaciji Bosne i Hercegovine (čl. 348. st. 3. ZPP iz 2015. godine).⁶⁵ Odredbom čl. 348. st. 4. ZPP iz 2015. godine propisano je da se dostava smatra obavljenom istekom roka 15 dana od dana objavljivanja. Osim pismena koje se ima dostaviti, u objavi se navodi i ime i prezime osobe kojoj se dostava obavlja,

⁶² Za pretpostaviti je da će odgovarajuće vrijeme biti onda kada bi po saznanju dostavljača trebali prestati razlozi zbog kojih je osoba kojoj se pismeno trebalo dostaviti bila privremeno odsutna. Čizmić, *op. cit.*, str. 997.

⁶³ Adresa (engl. *address*; njem. *Adresse*; franc. *adresse*) su, ustvari, podaci o prebivalištu ili boravištu, odnosno sjedištu stranke ili drugog učesnika u postupku, mjesto na kojem se u pravilu obavlja dostava sudskih pismena. Vidi: *Pravni leksikon*, Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“, Zagreb, 2007, str. 13.

⁶⁴ Vidi kod Huseinbegović – Dostava, *op. cit.*, str. 7. – 29.

⁶⁵ U praksi se dovela u pitanje saglasnost odredbe člana 348. stav 3. ZPP iz 2015. godine sa pravom na pristup sudu. Iako je u dnevnim novinama svakodnevno prisutno objavljivanje raznih sadržaja u vezi sa dostavljanjem pismena, istaknuto je da je u praksi takav način dostavljanja neujednačen i samim tim upitan, te u tom smislu istaknuta su mišljenja da bi u situaciji iz stava 3. čl. 348. ZPP iz 2015. godine postavljanje privremenog zastupnika iz odredbe člana 296. ZPPBiH bilo efikasnije i cjelishodnije za parnični postupak. Zbog navedenog sugerisano je da bi bilo neophodno, eventualno, na drugi način riješiti navedenu odredbu stava 3. člana 348. ZPP iz 2015. godine. Uz uočenu neusklađenost javila se i dilema da li se odredbe člana 348. ZPP-a primjenjuju onda kada tuženi promijeni prebivalište ili boravište nakon što parnica počinje teći, jer odredbom člana 296. ZPPFBiH se propisuje postavljanje privremenog zastupnika ukoliko je boravište tuženog nepoznato u vrijeme podnošenja tužbe. Dakle, ukazano je da je potrebno precizno formulisati kada je svrishodno postavljanje privremenog zastupnika, a kada bi bilo efikasno vršiti oglašavanje. Vidi: Procjena zakona oparničnom postupku u Bosni i Hercegovini, OSCE, 2011, str. 79.

predmet spora i obavijest o tome kada se dostava pismena smatra obavljenom.⁶⁶ Prilikom objave u dnevnim novinama, ako je pismo koje se dostavlja predugo da bi bilo objavljeno u cijelosti, objavljuje se samo kratak sadržaj pismena (čl. 348. st. 5. ZPP iz 2015. godine). Troškove objave u dnevnim novinama predujmljuje tužilac, a ako u roku koji odredi sud tužilac ne predujmi troškove objavljivanja tužba će se odbaciti (čl. 348. st. 6 i 7. ZPP iz 2015. godine).⁶⁷

2.5.2. Dostava pravnim osobama

Prema čl. 349. st. 1. ZPP iz 2015. godine dostava organima vlasti i pravnim osobama, po pravilu, vrši se predajom pismena osobi ovlaštenoj za primanje pismena, a ako se takva osoba ne zatekne u uredu, odnosno poslovnoj prostoriji, zaposleniku koji se tu zatekne. Pravnom licu koje je upisano u određeni sudski ili drugi upisnik dostava se vrši na adresu navedenu u tužbi predajom pismena osobi ovlaštenoj za primanje pismena, a ako se takva osoba ne zatekne u uredu, odnosno poslovnoj prostoriji, zaposleniku koji se tu zatekne (čl. 349. st. 2. ZPP iz 2015. godine). Ako dostavljanje na adresu navedenu u tužbi ne uspije, dostavljanje će se obaviti na adresu sjedišta te osobe upisane u sudski registar – upisnik, a ako dostava ne uspije ni na toj adresi, obavit će se stavljanjem pismena na oglasnu ploču suda.⁶⁸ Smatrat će se da je dostava obavljena istekom 15 dana od dana stavljanja pismena na oglasnu ploču suda. (čl. 349. st. 3. ZPP iz 2015. godine).⁶⁹

Ako je adresa upisanog sjedišta pravne osobe iz stavka 1. čl. 349. ZPP iz 2015. godine adresa navedena u tužbi, dostava iz stava 1. ovog članka neće se ponoviti na tu adresu, već će se obaviti stavljanjem pismena na oglasnu ploču suda (čl. 349. st. 4. ZPP iz 2015. godine). Odredbe st. 1. i 2. čl. 349. ZPP iz 2015. godine primjenjuju se i na fizičke osobe koja obavljaju određenu registriranu djelatnost kada se tim osobama dostava obavlja u vezi sa tom djelatnošću (čl. 349. st. 5. ZPP iz 2015. godine). Ova odredba polazi od toga da fizičke osobe sa registriranom djelatnošću koje obavljaju određenu upisanu djelatnost, obrtnici, trgovci pojedinci, notari, odvjetnici, liječnici, itd., moraju svoje poslove tako organizirati da im se dostava može uredno obavljati na adresu iz upisnika u kojem je upisana njihova djelatnost.⁷⁰

2.6. Punomoćnik i zastupnik za primanje pismena

Prema čl. 353. st. 1. ZPP FBiH tužitelj ili njegov zastupnik koji se nalaze u inozemstvu, a nemaju punomoćnika u Bosni i Hercegovini, dužni su već prilikom podnošenja

⁶⁶ „Kada se dostava tužbe ne može obaviti jer tuženi ne stanuje na adresi posljednjeg poznatog prebivališta, dostava tužbe tuženom vrši se putem oglasne ploče suda i objavljivanjem u dnevnim novinama.” Vidi Presudu Županijskog suda u Bihaću, br. 23 0 P 023697 17 Gž od 27.11.2017. godine, *Domaća i strana sudska praksa*, godina XVI, br. 79, 2019., str. 169–170.

⁶⁷ Prema ranijim odredbama parničnog postupka troškove objavljivanja u dnevnim novinama snosio je tužilac, ali nije bila predviđena sankcija u slučaju da tužilac ne postupi na navedeni način, što je u primjeni ove odredbe u praksi otvaralo brojna pitanja poput naknade troškova i samog toka postupka, jer je nepredujmljivanje troškova od stranetužioca blokiralo daljni rad suda, a nije bilo zakonskih uslova da se okonča postupak. Vidi: Prijedlog 2012, str. 59-60.

⁶⁸ U praksi se često dešava da pojedine pravne osobe samo fiktivo egzistiraju na datoj adresi, pa bi odgovornost za to trebala snositi stranka u postupku, te je za takve slučajeve sada predviđena dostava putem oglasne ploče suda, jer je ocijenjeno da je takav način dostave dostatan za pravilno uručenje pismena, pošto oglašavanje u dnevnim novinama proizvodi troškove za sud i budžet koji vrlo često ne mogu da se nadoknade. Tako: Prijedlog Novele, str. 50.

⁶⁹ Vidi kod Huseinbegović – Dostava, *op. cit.*, str. 7. – 29.

⁷⁰ Maganić, A., *op. cit.*, str. 103.

tužbe imenovati punomoćnika za primanje pismena u Bosni i Hercegovini.⁷¹ Ukoliko oni tako ne postupe, sud će ih pozvati da u određenom roku imenuju punomoćnika za primanje pismena, uz upozorenje da će u suprotnom sud tužbu odbaciti. Smatra se kako će ovo rješenje, osim ubrzanju postupka, pridonijeti i smanjenju broja postupaka koji su još u toku zbog nemogućnosti suda da ostvari kontakt sa tužiteljem.⁷² Odredbe parničnog postupka prave razliku između punomoćnika za primanje pismena i zastupnika za primanje pismena, na način da punomoćnika za primanje pismena imenuje stranka, a zastupnika za primanje pismena postavlja sud.⁷³

Tuženika ili njegovog zastupnika koji se nalaze u inozemstvu, a nemaju punomoćnika u Bosni i Hercegovini, sud će već prilikom dostave prvog pismena pozvati da u primjerenom roku postave punomoćnika za primanje pismena u Bosni i Hercegovini, uz upozorenje da će u suprotnom sud tuženiku na njegov trošak postaviti zastupnika za primanje pismena i preko toga zastupnika obavijestiti tuženika, odnosno njegova zastupnika o tom postavljanju (čl. 353. st. 2. ZPP FBiH). Iz sudske prakse: „Sud može određenu osobu imenovati opunomoćenikom za primanje pismena samo ako je ta osoba suglasna s imenovanjem“⁷⁴ Stranci koja opozove punomoć punomoćniku za primanje pismena i istovremeno ne postavi drugog takvog punomoćnika sud je dužan dostavu obavljati objavom pismena na oglasnoj ploči suda, sve dok ta stranka ne postavi drugog punomoćnika za primanje pismena (čl. 353. st. 3. ZPP FBiH). Prema čl. 353. st. 4. ZPP FBiH ako punomoćnik za primanje pismena otkáže punomoć, a stranka ne imenuje drugog takvog punomoćnika u roku od 30 dana od dana kada je sud obaviješten o otkazu punomoći, sud će stranci na njezin trošak imenovati zastupnika za primanje pismena, te obavljati sve dostave preko imenovanoga zastupnika dok ne primi obavijest stranke o postavljanju novoga punomoćnika. Sredstva za pokriće troškova postavljeno-ga zastupnika tuženika za primanje pismena dužan je predujmiti tužilac (čl. 353. st. 4. ZPP FBiH).⁷⁵

Ukoliko više osoba zajednički tuže, a nemaju zajedničkog zakonskog zastupnika, odnosno punomoćnika, sud ih može pozvati da u određenom roku imenuju zajedničkog punomoćnika za primanje pismena. Ako sami tužitelji u ostavljenom roku ne imenuju takvog punomoćnika, sud će jednog od njih odrediti za zajedničkog punomoćnika za primanje pismena i o tome obavijestiti stranke (čl. 354. st. 1. ZPPFBiH). Navedene odredbe primjenjivat će se i kad je više osoba tuženo, kao jedinstveni suparničari (čl. 354. st. 2. ZPPFBiH).

2.7. Dostava od strane stranaka

Odredbom čl. 355. st. 1. ZPP FBiH je propisano da dostavu podneska protivnoj strani, osim tužbe, protutužbe i pravnih lijekova, može obaviti i sama stranka. U ovom

⁷¹ Vidi kod Huseinbegović – Dostava, *op. cit.*, str. 7. – 29.

⁷² Vidi NAGY, E., „Izmjene i dopune Zakona o parničnom postupku“, *Informator*, god. L, broj 5078, od 17.12. 2003, str. 25.

⁷³ U odredbama parničnog postupka postoji razlika između zastupnika za primanje pismena i privremenog zastupnika iz čl. 296. ZPPFBiH kojega također stranci postavlja sud. Naime, ovlaštenje zastupnika za primanje pismena odnosi se samo na primitak pismena za stranku i/ili zakonskog zastupnika, i po tome se on razlikuje od privremenog (zakonskog) zastupnika koji je ovlašten preduzimati i druge parnične radnje jer u postupku u kojemu je postavljen ima sva prava i dužnosti zakonskog zastupnika (arg. ZPPFBiH, čl. 297. st. 1).

⁷⁴ VTSH, Pž-5647/04 od 22. 8. 2006., *Informator*, broj 5593., od 13. 10.2007.

⁷⁵ Vidi kod Huseinbegović – Dostava, *op. cit.*, str. 7. – 29.

slučaju, stranka će jedan primjerak dostaviti osobno protivnoj stranci, odnosno njezinu zakonskom zastupniku, odnosno punomoćniku, a jedan primjerak će predati sudu uz napomenu i dokaz da je dostava drugoj strani već obavljena (čl. 355. st. 2. ZPP FBiH).

Na dostavu iz st. 2. čl. 355. ZPP FBiH na odgovarajući se način primijenjuju odredbe čl. 337. do 354. ZPP FBiH, osim odredaba čl. 345. st. 2. do 6., čl. 346. do 348., čl. 349. st. 2. i 3., čl. 350. i čl. 351. st. 2. do 6. ZPP FBiH (čl. 355. st. 3. ZPP FBiH). Dostava obavljena na prednji način smatra se urednom dostavom (čl. 355. st. 4. ZPP FBiH). Drugim riječima, na dostavu od strane stranaka na odgovarajući način se primjenjuju opća i posebna pravila parničnog postupka o dostavi (čl. 337- 354 ZPP FBiH), osim odredaba koje se po prirodi stvari ne mogu primijeniti kod ovoga načina dostave. Tako se na dostavu od strane stranaka ne primjenjuju odredbe: o dostavi putem odraslog člana domaćinstva, susjeda ili osobe koja radi sa adresatom; o dostavi stranci koja je privremeno odsutna, odnosno koja je promijenila adresu ili joj je adresa nepoznata (fizičkoj ili pravnoj osobi); o dostavi u slučaju odbijanja primanja pismena; te o dostavi primatelju koji je nepismen ili se nije u stanju potpisati, koji je odbio potpisati dostavnicu, o predaji drugoj osobi, a ne onoj kojoj se pismeno imalo dostaviti.⁷⁶

3. Načini dostave predviđeni Uredbom (EZ) br. 1393/2007 o dostavi sudskih i izvansudskih pismena u građanskim ili trgovačkim stvarima

U cilju poboljšanja dostave pismena između država članica Vijeće je donijelo Uredbu (EZ) br. 1393/2007 Europskog parlamenta i Vijeća od 13. studenoga 2007. godine o dostavi u državama članicama sudskih i izvansudskih isprava u građanskim i trgovačkim predmetima - "dostava pismena",⁷⁷ (dalje: Uredba (EZ) 1393/2007 o dostavi) kojom se ukida Uredba (EZ) br. 1348/2000.⁷⁸ Stupila je na snagu 30. prosinca 20. godine, a počela se primjenjivati od 13. studenoga 2008. godine, osim čl. 23. koji se počeo primjenjivati od 13. kolovoza 2008. godine.

Poboljšanja se sastoje u: 1) uvođenje odredbe o tomu da prijumno mjesto mora poduzeti sve potrebne mjere da se dostava obavi što je prije moguće, a u svakom slučaju unutar mjesec dana nakon primitka (čl. 7. st.2. Uredba EZ 1393/2007 o dostavi.); 2) uvođenje standardnog obrasca kojim se adresat upoznaje sa svojim pravom da u trenutku dostave odbije preuzimanje isprave koja se dostavlja ili da je u roku od tjedan dana vrati prijammom mjestu (čl. 8. st. 1. Uredbe o dostavi pismena); 3) odredbe kojom se utvrđuje da troškovi rada sudskog službenika ili ovlaštene osobe po pravu države članice prijama moraju odgovarati jedinstvenoj naknadi u unaprijed utvrđenom iznosu od strane te države članice, a koja pri tome mora poštovati načelo proporcionalnosti i nediskriminacije; 4) ustanovljuju se jedinstveni uvjeti za dostavu putem pošte, preporučenim pismom s potvrdom primitka ili jednakovrijednom potvrdom (čl. 14. Uredba EZ 1393/2007 o dostavi). Temeljni cilj uredbe je ubrzana i izravna dostava pismena među državama članicama. Veliko je značenje uredne dostave zbog njezine povezanosti s mogućnošću ostvarenja jednog od temeljnih procesnih ljudskih prava, prava na saslušanje (*audiatur et altera pars*). Uredna dostava

⁷⁶ Čizmić, J., *op. cit.*, str. 1012.

⁷⁷ SL EU br. L. 324 od 10. prosinca 2007.

⁷⁸ Do stupanja na snagu Ugovora o Europskoj zajednici u verziji iz Nice od 1. veljače 2003. godine, mjere kojima se ostvaruje pravosudna suradnja u građanskim predmetima donosilo je Vijeće, a nakon toga ih zajednički donose Vijeće i Europski parlament, u skladu s postupkom suodlučivanja predviđenim u čl. 251. UEZ, osim u području obiteljskog prava, kada mjere donosi Vijeće samo.

važna je ne samo za pokretanje parničnog i ovršnog postupka, već predstavlja i standardnu pretpostavku priznanja stranih odluka u gotovo svim pravnim sustavima i međunarodnim bilateralnim i multilateralnim ugovorima.⁷⁹

Pravilima Uredbe o dostavi pismena u bitnom je ubrzano dostavljanje sudskih i izvansudskih pismena u građanskim i trgovačkim predmetima iz jedne države članice u drugu na način što je kao uobičajen način dostave predviđeno dostavljanje pismena putem otpremnih⁸⁰ i prijemnih mjesta⁸¹ u državama članicama. Osim toga, svaka država članica mora odrediti i jedno središnje tijelo koje je odgovorno za: a) dostavu podataka otpremnim mjestima; b) rješavanje poteškoća koje nastupe kod otpreme pismena za dostavu; c) u iznimnim slučajevima, a na zahtjev otpremnog mjesta, za otpremu nadležnom prijamnom mjestu.⁸² Uredba o dostavi sudskih pismena predviđa ukupno pet alternativnih mogućnosti dostave u drugoj državi članici, i to uz dostavljanje pismena putem otpremnih i prijemnih mjesta u državama članicama, dostava putem pošte (čl. 14. Uredba EZ 1393/2007 o dostavi), izravna dostava (članak 15. Uredba EZ 1393/2007 o dostavi), dostava putem konzularnih ili diplomatskih predstavništava (članak 13. Uredba EZ 1393/2007 o dostavi) i otprema konzularnim ili diplomatskim putem (čl. 12. Uredba EZ 1393/2007 o dostavi). Osim otpreme konzularnim ili diplomatskim putem, koja se može koristiti samo u iznimnim okolnostima, sve vrste otpreme imaju isti prioritet. Dakle, izbor po načelu svrsihodnosti vrši sudska vlast koja inicira dostavu, pri čemu i stranka u postupku može staviti svoj prijedlog o načinu dostave određenog pismena.⁸³ Svaka država može, u iznimnim okolnostima, prijamnom mjestu države članice prijama proslijediti isprave putem svojih diplomatskih ili konzularnih organa (čl. 12. Uredba EZ 1393/2007 o dostavi). Nadalje, može izravno putem svojih diplomatskih ili konzularnih organa obaviti dostavu sudskih pismena osobama s prebivalištem u drugoj državi članici bez primjene bilo kakve prisile.⁸⁴

3.1. Elektronička dostava prema Uredbi (EU) 2020/1784 o dostavi sudskih pismena u građanskim ili trgovačkim stvarima

Nakon višegodišnje primjene Uredbe o dostavi sudskih pismena javila se potreba za njezinim dodatnim poboljšanjem u svrhu ubrzanja slanja i dostave sudskih i izvansudskih pismena među državama članicama u građanskim i trgovačkim stvarima, pri čemu

⁷⁹ Vidi Vidi GARAŠIĆ, J., „Uvod u Europsko građansko procesno pravo“, rad u knjizi: BABIĆ, D. – ČULINOVIĆ-HERC, E. – GARAŠIĆ, J. – GORANIĆ, I. – GRKOVIĆ, N. – HAU, W. – KENGYEL, M. – KUNŠTEK, E. – LAZIĆ, V. – MARTINY, D. – MELLER-HANNICH, C. – RIJAVEC, V. – STÜRNER, M. – ŽUPAN, M., *Europsko građansko procesno pravo – Izabrane teme*, Narodne novine, Zagreb, 2013. (dalje: GARAŠIĆ), str. 13.

⁸⁰ Otpremno mjestoznači službene osobe, tijela ili druge osobe koje su ovlaštene i odgovorne za otpremu sudskih i izvansudskih pismena koje treba dostaviti u drugoj državi članici. Vidi čl. 2. st. 1. Uredbe o dostavi pismena.

⁸¹ Prijamno mjestoznači službene osobe, tijela ili druge osobe koje su nadležne za preuzimanje sudskih ili izvansudskih pismena iz neke druge države. Vidi čl. 2. st. 2. Uredbe o dostavi pismena.

⁸² Vidi čl. 3. Uredbe o dostavi pismena.

⁸³ Vidi kod MAYR, G. P., *Europäisches Zivilprozessrecht*, 2., völlig neu bearbeitete Auflage, Facultas, Wien, 2020. (dalje: MAYR), str. 438.

⁸⁴ Svaka država članica može objaviti da se protivi takvoj dostavi na svojem području, osim ako se pismena dostavljaju državljanima države članice otpreme (čl. 13. st. 1. i 2. Uredbe o dostavi pismena). Tako kod ŠAGO, D., „*Međunarodnopravno uređenje dostave parničnom postupku*“, *Pravni život, časopis za pravnu teoriju i praksu*, Broj 11, Beograd, 2012., Tom III, (dalje: ŠAGO, *Međunarodnopravno uređenje dostave parničnom postupku*), str. 1028.

se nastoji osigurati visoka razina sigurnosti i zaštite pri slanju takvih pismena, jamče prava adresata i štite privatnost i osobni podaci. Iz tog su razloga, nakon dugotrajne procedure, Europski Parlament i Vijeće donijeli dana 25. studenog 2020. godine Uredba (EU) 2020/1784 Europskog Parlamenta i Vijeća od 25. studenoga 2020. o dostavi, u državama članicama, sudskih i izvansudskih pismena u građanskim ili trgovačkim stvarima (dostava pismena) o preinaci i stavljanju van snage Uredbu (EZ) br. 1393/2007⁸⁵ (dalje: Preinačena Uredba o dostavi). Uredbom se nastoji poboljšati učinkovitost i brzinu sudskih postupaka njihovim pojednostavnjenjem i racionalizacijom kada je riječ o dostavi sudskih i izvansudskih pismena u Uniji, uz istodobno pružanje pomoći u smanjenju kašnjenja i troškova za pojedince i poduzeća. Prijedlog izmjena ima za cilj digitalizirati prijenos zahtjeva za uručenje dokumenata između nadležnih tijela u različitim državama članicama uz uspostavu decentraliziranog informacijskog sustava. Glavne novosti vezano za izmjenu Uredbe o dostavi tiču se: pružanja pomoći država članica u određivanju adrese osobe kojoj se vrši dostava, digitalna komunikacija i razmjena dokumenata putem sigurnog i pouzdanog decentraliziranog IT-sustava (e-CODEX) povezanog s nacionalnim IT-sustavima koji su međusobno tehnički interoperabilni, uz poštivanje temeljnih prava i sloboda, ojačanje izravne dostave uz omogućavanje elektroničke dostave između država članica, kao i nastojanje dopunjavanja pravila o odbijanju dostave dokumenta zbog nepoznavanja jezika na kojem je dokument sastavljen.

Jedna od glavnih novina koju donosi Preinačena Uredba o dostavi odnosi se na elektroničku dostavu između tijela. Preinačenom Uredbom o dostavi elektronička komunikacija uz pomoć decentraliziranog IT-sustava⁸⁶ postavljena je kao pravilo prilikom komunikacije između tijela vršenja dostave, dok se tek iznimno mogu koristiti uobičajeni načini dostave, i to u situacijama kada slanje putem decentraliziranog IT-sustava nije moguće zbog poremećaja u njegovu radu ili uslijed drugih iznimnih okolnosti.⁸⁷ U tom slučaju dostavu je potrebno obaviti na najbrži način i najprikladnijim sredstvom uzimajući u obzir da se osigura pri tome pouzdanost i sigurnost dostave. Članak 5. Preinačene Uredbe o dostavi propisuje kako se sva pismena koja treba dostaviti, zahtjevi, potvrde i zapravo sva komunikacija temeljem standardnih obrazaca iz Priloga I Uredbe između tijela za slanje i tijela za zaprimanje, kao i između tih tijela i središnjih tijela ili između središnjih tijela različitih država članica šalju putem sigurnog i pouzdanog decentraliziranog IT-sustava, a kao primjer takva decentraliziranog IT-sustava⁸⁸ na-

⁸⁵ SL EU br. L 405/40 od 2. prosinca 2020. godine.

⁸⁶ „Decentralizirani IT sustav” znači mreža nacionalnih IT sustava i interoperabilnih pristupnih točaka koji djeluju u okviru pojedinačne odgovornosti i upravljanja svake države članice, a kojom mrežom se omogućuje sigurna i pouzdana prekogranična razmjena informacija među nacionalnim IT sustavima. Vidi čl. 2. st. 1. toč 2. Preinačene Uredbe o dostavi.

⁸⁷ U toč. 15 Preambule Preinačene Uredbe o dostavi navedo se primjeri iznimnih okolnosti, kao što su situacije u kojima bi se konvertiranjem opsežne dokumentacije u elektronički oblik otpremnom tijelu nametnulo nerazmjerno administrativno opterećenje ili ako izvorno pismo treba biti u papirnatom obliku radi procjene njegove vjerodostojnosti.

⁸⁸ Decentralizirani IT-sustav za razmjenu podataka u skladu s tom Uredbom jest IT-sustav koji omogućuje isključivo razmjenu podataka jedne države članice s drugom, bez uključivanja ijedne institucije Unije u tu razmjenu. Komisija je nadležna za izradu, održavanje i budući razvoj referentnog implementacijskog softvera koji bi države članice mogle odlučiti upotrebljavati kao svoj pozadinski sustav umjesto nacionalnog IT-sustava, kao i za implementaciju softverskih komponenti. Vidi čl. 27. Preinačene Uredbe o dostavi pismena.

Tijelo nadležno na temelju nacionalnog prava trebalo bi biti odgovorno kao voditelj obrade u smislu Uredbe (EU) 2016/679 za obradu osobnih podataka prilikom slanja pismena među državama članicama. Sve troškove oko instalacije, rada i održavanja pristupnih točaka koje povezuju

veden je e-CODEX. Također je utvrđeno da sva pismena koja uobičajeno zahtijevaju ili sadržavaju pečat ili vlastoručni potpis umjesto toga mogu imati „kvalificirani elektronički pečat” ili „kvalificirani elektronički potpis”. Svim dokumentima koji se šalju putem decentraliziranog IT-sustava ne uskraćuje se pravni učinak niti se za njih smatra da su nedopušteni kao dokazi u postupku samo zato što su u elektroničkom obliku.⁸⁹ Preinačenom Uredbom je propisana točna procedura koja se odvija prilikom zaprimanja pismena od strane tijela za zaprimanje te se točno navodi koji se obrasci koriste kako prilikom slanja potvrde o primitku tako i prilikom obavještanja da na temelju poslanih informacija zahtjev za dostavu pismena nije moguće ispuniti, odnosno zahtjev za dostavu nije obuhvaćen područjem primjene te Uredbe ili neispunjavanje propisanih formalnih uvjeta onemogućuje izvršenje dostave.⁹⁰

Nadalje, Preinačenom Uredbom se po prvi put do sada uvodi izravna elektronička dostava bilo kojim elektroničkim sredstvom dostave dostupnim za domaću dostavu pismena na temelju prava države članice u kojoj se vodi postupak.⁹¹ Odredbama čl. 19. Preinačene Uredbe propisani su uvjeti za takvu dostavu: a) pismena šalju i zaprimaju s pomoću kvalificiranih usluga elektroničke preporučene dostave u smislu Uredbe (EU) br. 910/2014⁹² te da je adresat dao izričitu prethodnu suglasnost⁹³ za upotrebu elektroničkih sredstava dostave za potrebe primitka pismena, b) adresat je sudu ili tijelu pred kojim je pokrenut postupak ili stranci odgovornoj za dostavu pismena u takvom postupku dao izričitu prethodnu suglasnost za slanje e-pošte na određenu e-adresu za potrebe dostave pismena u okviru tog postupka te adresat potvrđuje primitak pismena potvrdom o primitku, uključujući datum primitka. Također je određeno kako države članice mogu odrediti dodatne uvjete pod kojima će prihvatiti elektroničku dostavu e-poštom ako se njihovim pravom utvrđuju stroži uvjeti u pogledu dostave e-poštom ili ako se njihovim pravom ne dopušta takva dostava e-poštom, a sve kako bi se zajamčila sigurnost slanja.⁹⁴

nacionalne IT-sustave i decentralizirani IT-sustav, kao i održavanja nacionalnog IT-sustava, snose same države članice. S obzirom na to da trenutačno sve države članice nisu na istoj razini digitalizirane uprave stavljen je ovdje dugi rok primjene kako bi pojedine države članice mogle izraditi svoje nacionalne IT-sustave, dok se pojedine države članice koje već sada imaju takve sustave mogu uključiti u rad decentraliziranog IT-sustava i ranije, o čemu obavješćavaju Komisiju, koja sve te informacije stavlja dostupne na portalu e-pravosuđe i u Službenom listu Europske unije. Vidi čl. 27. i 33. Preinačene Uredbe o dostavi pismena.

⁸⁹ Vidi čl. 6. Preinačene Uredbe o dostavi sudskih pismena.

⁹⁰ Vidi toč. 18. i 20. Preambule i čl. 10. Preinačene Uredbe o dostavi sudskih pismena.

⁹¹ Vidi kod JOSIPOVIĆ, M., *Novine u prekograničnoj dostavi u pravu Europske unije*, Zagrebačka pravna revija Vol. 9. No. 2., Zagreb, 2020., str. 172. – 183. (dalje - JOSIPOVIĆ – Novine u prekograničnoj dostavi).

⁹² Uredbe (EU) br. 910/2014 Euroskog Parlamenta i Vijeća o elektroničkoj identifikaciji i usluga povjerenja za elektroničke transakcije na unutarnjem tržištu i stavljanju izvan snage Direktive 1999/93/EZ, SL EU br. L 257/73 od 28.8. 2014. godine.

⁹³ Prethodna suglasnost u skladu s toč. 32. Preambule Preinačene uredbe može se dati za pojedinačni postupak ili kao opća suglasnost za dostavu pismena u okviru sudskog postupka putem tih sredstava dostave. Takva bi se suglasnost mogla dati i ako bi se, u skladu s pravom države članice u kojoj se vodi postupak, postupovni akti mogli dostaviti putem elektroničkog sustava, a adresat je dao suglasnost za upotrebu tog sustava za dostavu pismena prije nego što mu se dostave pismena putem tog sustava.

⁹⁴ Vidi i kod JOSIPOVIĆ – Novine u prekograničnoj dostavi, *op. cit.*, str. 172. – 183.

4. Novine u elektroničkoj komunikaciji u parničnom postupku Republike Hrvatske

U Republici Hrvatskoj Novelom zakona o parničnom postupku iz 2019. godine⁹⁵ sukladno europskoj praksi moderniziraju se zastarjele odredbe parničnog postupka. Kada se govori o parničnom postupku i e pravosuđu za sada u Republici Hrvatskoj nema elektroniifikacije cijelog postupka.⁹⁶ Člankom 11. Novele ZPP iz 2019. dodaje se članak 106.a s naslovom "Podnesci u elektroničkom obliku". Zakonodavac implementira mogućnost da stranke međusobno upućuju pismena elektroničkim putem u svim vrstama postupaka, a sve u skladu s pravilima prema kojima obveznici komuniciranja sa sudom putem elektroničke komunikacije postaju državna tijela, odvjetnici, javni bilježnici, sudski vještaci, sudski procjenitelji, sudski tumači, stečajni upravitelji i pravne osobe.⁹⁷ Podnesak u elektroničkom obliku uređen je čl. 106.a st. 1. ZPP RH koji uvodno propisuje da se podnesak može podnijeti i u elektroničkom obliku putem informacijskog sustava. Informacijski sustav uspostavlja Ministarstvo nadležno za poslove pravosuđa (čl. 106.a st. 7. ZPP RH). Podnesak u elektroničkom obliku mora biti potpisan kvalificiranim elektroničkim potpisom u skladu s posebnim propisima (čl. 106.a st. 2. ZPP RH). Prema eIDAS uredbi⁹⁸ „kvalificirani elektronički potpis” znači napredan elektronički potpis koji je izrađen pomoću kvalificiranih sredstava za izradu elektroničkog potpisa i temelji se na kvalificiranom certifikatu za elektroničke potpise (čl. 3. t. 12). Pri tom se podnesak u elektroničkom obliku potpisan kvalificiranim elektroničkim potpisom smatra vlastoručno potpisanim.⁹⁹ Dan kada je informacijski sustav podnositelju potvrdio primitak podneska smatra se danom predaje podneska sudu kojemu je upućen (čl. 106.a st. 3. ZPP RH). Slično pravilima za podnošenje podnesaka u papirnatom obliku, nedostaci podneska neće biti razlog za njegovo odbacivanje (čl. 109. ZPP RH) već će sud, naprotiv, poučiti podnositelja o tome elektroničkim putem. Tako će u slučaju da podnesak podnesen sudu u elektroničkom obliku nije prikladan za obradu na sudu, sud o tome elektroničkim putem obavijestiti podnositelja i naložiti

⁹⁵ Zakona o parničnom postupku "Narodne novine Republike Hrvatske", broj 53/91., 91/92., 58/93., 112/99., 88/01., 117/03., 88/05., 2/07., 84/08., 96/08., 123/08., 57/11., 148/11., 25/13., 89/14. i 70/19.- dalje ZPP RH, Novela ZPP iz 2019.

⁹⁶ Vidi MAGANIĆ, A., *Videokonferencija u njemačkom procesnom pravu*, u UZELAC, A.-GARAŠIĆ, J.-MAGANIĆ, A., *Djelotvorna pravna zaštita u parničnom postupku; Izazovi pravosudnih transformacija na jugu Europe*; Liber amicorum Mihajlo Dika, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2013., str. 899. – 904.

⁹⁷ Vidi kod ŠAGO, D. – BOBAN, M., *Neki aspekti novina u elektroničkoj komunikaciji pred sudovima*, Zbornik radova s V. Međunarodnog savjetovanja "Aktualnosti građanskog procesnog prava – nacionalna i usporedna pravnoteorijska i praktična dostignuća", Split, 2019., str. 471. - 497.

⁹⁸ Zakon o provedbi Uredbe (EU) br. 910/2014 Europskog parlamenta i Vijeća od 23. srpnja 2014. o elektroničkoj identifikaciji i uslugama povjerenja za elektroničke transakcije na unutarnjem tržištu i stavljanju izvan snage Direktive 1999/93/EZ (Narodne novine, br. 62/17). Sukladno Uredbi (EU) br. 910/2014 Europskog parlamenta i Vijeća od 23. srpnja 2014. o elektroničkoj identifikaciji i uslugama povjerenja za elektroničke transakcije na unutarnjem tržištu i stavljanju izvan snage Direktive 1999/93/EZ, u daljnjem tekstu. Uredba o elektroničkoj identifikaciji, eIDAS Uredba. eIDAS Uredba stupila je na snagu 28. rujna 2018. i omogućava prekogranično priznavanje elektronskog ID-a i pruža građanima i poslovnim subjektima mogućnost da podijele svoje podatke o identitetu kada je to potrebno.

⁹⁹ U preambuli eIDAS uredbe propisano je da bi ovom Uredbom trebalo uspostaviti načelo prema kojem se elektroničkom potpisu ne bi smio uskratiti pravni učinak zbog toga što je on u elektroničkom obliku ili zbog toga što ne ispunjava zahtjeve kvalificiranog elektroničkog potpisa. Međutim, pravne učinke elektroničkih potpisa, osim zahtjeva predviđenih u ovoj Uredbi prema kojima bi kvalificirani elektronički potpis trebao imati jednake pravne učinke kao vlastoručni potpis, potrebno je odrediti nacionalnim pravom (t. 48 preambule).

mu da podnesak ispravi u skladu s njegovom uputom (čl. 106.a st. 4. ZPP RH). Ipak, u sustavu treba razlikovati obveznike komuniciranja sa sudom u elektroničkom obliku. To su državna tijela, državno odvjetništvo, odvjetnici, javni bilježnici, sudski vještaci, sudski procjenitelji, sudski tumači, stečajni upravitelji, povjerenici te pravne osobe. Riječ je dakle o osobama koje su uvijek dužne podnositi podneske u elektroničkom obliku (čl. 106.a st. 5. ZPP RH). U slučaju da te osobe podnesak ne podnesu u elektroničkom obliku, sud će podnositelju naložiti da podnesak podnese u elektroničkom obliku u roku od osam dana. Polazeći od toga da je podnositelj podnesak (pogrešno) poslao u papirnatom obliku, sud će ga o tome da podnesak mora podnijeti u elektroničkom obliku moći obavijestiti jedino u papirnatom obliku. Ako podnositelj podnesak ne podnese u roku od osam dana, smatrat će se da je podnesak povučen (čl. 106.a st. 6. ZPP RH). Podnesak u elektroničkom obliku potpisan kvalificiranim elektroničkim potpisom smatrat će se vlastoručno potpisanim. Važno je znati da se dan kada je informacijski sustav podnositelju potvrdio primitak podneska, smatra danom predaje podneska sudu kojemu je upućen. Međutim, ako podnesak podnesen u elektroničkom obliku nije prikladan za obradu na sudu, sud će o tome elektroničkim putem obavijestiti podnositelja i naložiti mu da podnesak ispravi u skladu s uputom. U tom članku nema odredbe o sankcijama za nepostupanje podnositelja po nalogu (rješenju) suda, ali na taj se slučaj mogu i moraju na odgovarajući način primijeniti opće odredbe iz članka 109. ZPP RH o (neurednim) podnescima po kojima sud ne može postupati.¹⁰⁰

Prvi korak u uređivanju dostave elektroničkim putem, u Noveli ZPP RH proveden je izmjenom čl. 133. o načinima dostave.¹⁰¹ U usporedbi s ranijim zakonskim uređe-

¹⁰⁰ MAGANIĆ, A., *Elektroničko vođenje postupka*, u knjizi Mihajlo Dika i dr., *Novosti u parničnom postupku - Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku* (NN br. 57/11), Organizator d.o.o. Zagreb, 16. lipnja 2011, str. 73.

¹⁰¹ Usporedi s rješenjima predviđenima u makedonskom parničnom postupku: Instituta dostave u makedonskom parničnom pravu prema Zakonu o parničnom postupku iz 2005. godine i njegovim novelama iz 2008. i 2010. Zakonot za parničnata postapka donesen je 13. rujna 2005. godine, objavljen u Služben vesnik na Republika Makedonija, br. 79/2005, a stupio na snagu osmog dana od dana objavljivanja. U skladu s čl. 477. Zakon o parničnom postupku (dalje u tekstu: ZPP Makedonije) počeo se primjenjivati nakon isteka roka od tri mjeseca od dana njegova stupanja na snagu. Nakon donošenja ZPP iz 2005. nekoliko je puta mijenjan i dopunjavan. Zakon za izmenuvanje i dopolnuvanje na Zakonot za parničnata postapka (ZIDZPP 2008) objavljen u Služben vesnik na Republika Makedonija, br. 110/2008 (dalje u tekstu: Novela iz 2008.); Zakon za dopolnuvanje na Zakonot za parničnata postapka (ZDZPP 2009) objavljen u Služben vesnik na Republika Makedonija, br. 83/2009 i Zakon za izmenuvanje i dopolnuvanje na Zakonot za parničnata postapka (ZIDZPP 2010) objavljen u Služben vesnik na Republika Makedonija, br. 116/2010 (dalje u tekstu: Novela iz 2010.). Novela iz 2010. godine primjenjuje se od isteka godine dana od njegova stupanja na snagu (9. 9. 2011.) izuzev odredbe čl. 96. koje su se počele primjenjivati 1. 7. 2011. godine. U siječnju Zakonodavno-pravna komisija Skupštine Republike Makedonije utvrdila je pročišćeni tekst Zakona o parničnom postupku koji je objavljen u Služben vesnik na Republika Makedonija, br. 7 od 20. siječnja 2011. godine (dalje u tekstu: pročišćeni tekst ZPP-a). Elektronički način dostave uveden je Novelom iz 2008., a njegova je primjena bila odgođena za godinu dana od dana stupanja Novele na snagu. Međutim, nesporna je činjenica da taj sustav, iako je prošlo dosta vremena od predviđene implementacije, do danas nije operativan, a već je Novela iz 2010. predvidjela njegove izmjene. U biti, te izmjene stvaraju privid da se mijenja čl. 126.a Novele iz 2008. iako je riječ samo o njegovoj dopuni trima novim stavcima (2., 7. i 8.). U pitanju je tehnička nezvedivost nekih rješenja za koja su potrebna novčana sredstva i vrijeme. U prilog tomu je i odredba čl. 27. Novele iz 2010. kojom se mijenja član 126.a i u kojem je, između ostaloga, navedeno da "ako pismeno koje se dostavlja elektroničkim putem ima priloge za koje nema tehničke mogućnosti da se dostave elektronički, sud će u pismenu koje dostavlja obavijestiti primatelja čije se sjedište, prebivalište ili boravište nalazi u sjedištu suda da priloge trebaju podignuti neposredno kod suda u roku od tri dna od dana kada su obaviješteni, a ako ih u tom roku ne podignu, smatra se da su priloge dostavljeni." (čl. 126.a, st. 7. Novele iz 2010.).

njem odredba čl. 133. st. 1. ZPP RH izmijenjena je na način da su pretpostavke za elektroničku dostavu određene u skladu s ovim Zakonom.¹⁰² Ranije je bilo propisano da su pretpostavke za dostavu elektroničkim putem određene u skladu s posebnim zakonom. U doktrini se smatralo da je taj posebni zakon, u skladu s kojim je uređena dostava elektroničkim putem u parničnom postupku Zakon o elektroničkom potpisu i Zakon o elektroničkoj ispravi. Novina koju donosi čl. 133. st. 1. u pogledu¹⁰³ dostave elektroničkim putem zapravo upozorava na to, da je izabran koncept temeljem kojeg je dostava elektroničkim putem uređena posebnim, specijalnim uređenjem prikladnim za građanski sudski parnični postupak, samim ZPP RH. Osim toga, u čl. 133. st. 5. propisani su uvjeti za obvezatnu elektroničku dostavu. Naime, čl. 133. st. 1. iako uređuje i mogućnost da se dostava provede elektroničkim putem u skladu sa samim ZPP-om, istovremeno propisuje i mogućnost da se pismena dostavljaju preko pošte ili preko određenog sudskog službenika, odnosno sudskog namještenika, preko nadležnog tijela uprave, preko javnog bilježnika ili neposredno u sudu. Zbog toga je u čl. 133. st. 5. ZPP RH određeno da se iznimno od stavka 1. ovog članka, pismena dostavljaju državnim tijelima, državnom odvjetništvu, odvjetnicima, javnim bilježnicima, sudskim vještacima, sudskim procjeniteljima, sudskim tumačima, stečajnim upraviteljima, povjerenicima te pravnim osobama u elektroničkom obliku putem informacijskog sustava ili na drugi odgovarajući način. Sukladno tome, ZPP RH propisuje obvezatne adresate elektroničke dostave; to su osobe kojima se dostava provodi isključivo elektroničkim putem. Ministarstvo pravosuđa temelju članka 106.a stavka 8. Zakona o parničnom postupku Republike Hrvatske¹⁰⁴ ministar nadležan za poslove pravosuđa donosi Pravilnik elektroničkoj komunikaciji Republike Hrvatske¹⁰⁵. Predmet Pravilnika određena je u odrebi čl. 1. Pravilnika propisuju se pretpostavke za podnošenje podnesaka u elektroničkom obliku pred sudovima, dostavu u elektroničkom obliku, oblike zapisa podnesaka u elektroničkom obliku (formate) te organizaciju i djelovanje informacijskog sustava. Određeno je da se Pravilnik primjenjuje se na podnošenje podnesaka sudu u elektroničkom obliku putem informacijskog sustava od strane vanjskih korisnika i

Dostava priloga primatelju čije je sjedište, prebivalište ili boravište izvan sjedišta suda obavlja se na jedan od načina određenih u čl. 125., st. 1. Novele iz 2010. Iz tih je odredaba sasvim jasno da na uvođenju elektroničkog načina dostave treba raditi kako bi se stvorile tehničke mogućnosti za njegovu implementaciju i normiranje koje će omogućiti praktičnu operacionalizaciju. Zato bi bilo dobro da se primjena odredaba o elektroničkoj dostavi koje se sada ne mogu primijeniti odgodi do stvaranja tehničkih i drugih mogućnosti za njihovu implementaciju. Ovako one samo stvaraju privid da postoji dostava elektroničkim putem, a u stvarnosti je nema. Osobito to vrijedi za dostavu pismena odvjetnicima, državnim tijelima, odnosno tijelima državne uprave, jedinicama lokalne samouprave, pravnim osobama i osobama s javnim ovlaštenjima za koje je Novelom iz 2010. predviđeno da se dostava obavlja isključivo elektroničkim putem, za što još nema tehničkih mogućnosti. Vidi kod JANEVSKI, A., *Dostava prema Zakonu o parničnom postupku Republike Makedonije i njegovim Novelama*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Zagreb, 2012., str. 633. – 657.

¹⁰² Opširnije vidi MAGANIĆ, A., *Elektroničko vođenje parničnog postupka u Republici Hrvatskoj u: Novosti u parničnom postupku, Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku* (Nar. nov., br. 57/11.), ur. Crnić, Ivica, Organizator, Zagreb, 2011.

¹⁰³ MAGANIĆ, A., *Dostava prema Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku iz 2013. u: Novela Zakona o parničnom postupku i Novi zakon o sudovima*, ur. Hercigonja, Jasminka i Kuzmić, Marica, Inženjerski biro, Zagreb, 2013., str. 106.

¹⁰⁴ "Narodne novine Republike Hrvatske", broj 53/91., 91/92., 58/93., 112/99., 88/01., 117/03., 88/05., 2/07., 84/08., 96/08., 123/08., 57/11., 148/11., 25/13., 89/14. i 70/19.

¹⁰⁵ "Narodne novine Republike Hrvatske", br. 5/20.

dostavu pismena vanjskim korisnicima u elektroničkom obliku putem informacijskog sustava od strane suda.¹⁰⁶

5. Elektronička dostava u parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine *de lege lata*

Suvremeni informacijski trendovi, izvanredne okolnosti i prilagođavanje propisima Europske unije nalažu modernizaciju cjelokupnog pravosuđa. Proces europskih integracija zahtjeva sveobuhvatno prilagođavanje politike, nacionalnog okvira i pravnog sustava s ciljem dostizanja europskih standarda u svim oblastima. Nužna je modernizacija parnične proceure kroz reguliranje elektroničke komunikacije, e-spisa, e-dostavljanja, održavanja usmenih glavnih rasprava suvremenim tehnološkim sredstvima, e-zapisa.¹⁰⁷

Prema odredbi čl. 337. ZPP FBiH pismena se dostavljaju preko pošte, preko ovlaštene pravne osobe registrovane za obavljanje poslova dostavljanja ili preko ovlaštene službene osobe suda. Prema odredbi čl. 334. st. 3. ZPP FBiH podnesci koji se dostavljaju elektronskom poštom moraju biti ovjereni kvalificiranim elektronskim potpisom. Prema odredbi čl. 334. st. 5. ZPP FBiH podnesci sa priložima koji se dostavljaju protivnoj stranci, predaju se sudu u dovoljnom broju primjeraka za sud i protivnu stranku. Za analizu elektroničkog dostavljanja potrebo je naglasiti da u Bosni i Hercegovini postoji sljedeća regulativa: Zakona o elektroničkom dokumentu BiH,¹⁰⁸ Zakon o elektroničkom dokumentu Federacije BiH,¹⁰⁹ Zakon o elektroničkom dokumentu Republike Srpske,¹¹⁰ Zakon o elektroničkom potpisu BiH,¹¹¹ te Zakon o elektroničkom potpisu Republike Srpske.¹¹² U Federaciji Bosne i Hercegovine nije još usvojen Nacrt Zakona

¹⁰⁶ Pojedini pojmovi upotrijebljeni u ovome Pravilniku imaju sljedeća značenja:

1. informacijski sustav čini poslužno mjesto (usluge.pravosudje.hr) sustava eSpis i informacijski sustav državnog odvjetništva koji je neposredno s njime povezan,
2. eSpis je jedinstveni informacijski sustav za upravljanje i rad na sudskim predmetima koji se sastoji od standardne aplikacije, računalne i telekomunikacijske opreme i infrastrukture, sistemske programske opreme i alata te svih podataka koji se tim sustavom unose, pohranjuju i prenose iz svih vrsta upisnika na općinskim, županijskim te trgovačkim sudovima, Visokom trgovačkom sudu Republike Hrvatske i Vrhovnom sudu Republike Hrvatske, sukladno važećem Pravilniku o radu u sustavu eSpis,
3. siguran elektronički poštanski pretinac je pretinac elektroničke pošte pod nadzorom administratora sustava,
4. kvalificirani elektronički potpis je napredan elektronički potpis koji je izrađen pomoću kvalificiranih sredstava za izradu elektroničkog potpisa i temelji se na kvalificiranom certifikatu za elektroničke potpise,
5. kvalificirani vremenski žig je elektronički vremenski žig koji povezuje datum i vrijeme s podacima na način kojim se u razumnoj mjeri isključuje mogućnost nezapažene promjene podataka, temelji se na izvoru točnog vremena povezanog s koordiniranim svjetskim vremenom te je potpisan pomoću naprednog elektroničkog potpisa ili pečaćen pomoću naprednog elektroničkog pečata kvalificiranog pružatelja usluga povjerenja ili jednakovrijednom metodom.

¹⁰⁷ Vidi kod HAUBRICH, V.-RECHNER, E., BUNOZA, D., *Elektronička komunikacija u parničnom postupku u Bosni i Hercegovini – modernizacija i usklađivanje s *acquis communautaire**, Zbornik radova s XVIII. Međunarodnog savjetovanja Aktualnosti građanskog i trgovačkog zakonodavstva i pravne prakse, Mostar, 2021., str. 255. – 295.

¹⁰⁸ Zakona o elektroničkom dokumentu BiH, "Sl. glasnik BiH", br. 58/14.

¹⁰⁹ Zakon o elektroničkom dokumentu Federacije BiH, "Sl. Novine", br. 55/13.

¹¹⁰ Zakon o elektroničkom dokumentu Republike Srpske, "Sl. Glasnik Republike Srpske", br. 106/15.

¹¹¹ Zakon o elektroničkom potpisu BiH, "Sl. glasnik BiH", br. 91/06.

¹¹² Zakon o elektroničkom potpisu Republike Srpske, "Službeni glasnik Republike Srpske", br. 106/15.

o elektroničkom potpisu FBiH iz 2017. godine. Značaj zakona o elektroničkom dokumentu ogleda se u potrebi stvaranja uvjeta za izjednačavanje elektroničkog oblika dokumenta s pisanim oblikom, te u odvijanju pravnog prometa između fizičkih i pravnih osoba, kao i između tih osoba i organa javne vlasti kao i organa javne vlasti međusobno. Elektronički dokument je logički i funkcionalno povezan skup podataka koji su elektronički kreirani, poslani, primljeni ili pohranjeni na elektroničkom, magnetnom, optičkom ili drugom mediju i koji sadrži svojstva pomoću kojih se identificira izvor, utvrđuje vjerodostojnost sadržaja i dokazuje postojanost sadržaja u vremenu, a uključuje sve oblike pisanog teksta, podatke, slike, crteže, karte, zvuk, glazbu, govor i sl.¹¹³

6. Zaključak

Uredna dostava sudskih pismena osnovna je pretpostavka za ostvarenje načela kontradiktornosti u parničnome postupku. Dostava u parničnome postupku predstavlja zakonom propisanu aktivnost nadležnih tijela i osoba koja je usmjerena na to da se adresatima pruži mogućnost da saznaju sadržaj pismena koja im se upućuju kako bi pravodobno mogle saznati za radnje suda, protivne stranke i drugih sudionika u postupku.¹¹⁴ Dostava pismena spada u parnične radnje suda i inicijativa za dostavu uvijek potječe od suda.¹¹⁵ Zakoni o parničnom postupku nisu odredili definiciju dostavljanja,¹¹⁶ ali iz načela parničnoga postupka, poput odlučivanja suda u okviru zahtjeva koji su stavljeni u postupku ili da svaka stranka ima pravo izjasniti se o prijedlozima i zahtjevima protivne stranke, može se zaključiti da je dostavljanje neizostavno. Pravodobno upoznavanje adresata sa sadržajem pismena nužno je kako bi mogli uskladiti svoje ponašanje u postupku, poduzeti odgovarajuće procesne radnje i ostvariti pravo na raspravljanje pred sudom.¹¹⁷ Primjerice, dostavom tužbe tuženiku pruža se mogućnost da se upozna s njezinim sadržajem i da zauzme svoj stav prema tužbi i tužbenome zahtjevu.

Prema odredbama ZPPFBiH pismena se dostavljaju preko pošte, ovlaštene pravne osobe registrirane za obavljanje poslova dostave ili preko ovlaštene službene osobe suda.

¹¹³ Čl. 4. točka 1. Zakona o elektroničkom dokumentu BiH

¹¹⁴ Vidi DIKA, M., *Građansko parnično pravo. Parnične radnje*, V. knjiga, Zagreb, 2008. (dalje: DIKA, *Parničneradnje*), str. 172.; POZNIĆ, B. – RAKIĆ-VODINELIĆ, V., *Građansko procesno pravo*, 16. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Beograd, 2010., (dalje: POZNIĆ – RAKIĆ-VODINELIĆ, *GPP 2010.*), str. 228.

¹¹⁵ Vidi ČIZMIĆ, *Komentar ZPP 2016.*, op. cit., str. 967.

¹¹⁶ U Republici Austriji dostava se definira kao radnja koju poduzima sud po službenoj dužnosti u okviru svoje djelatnosti vođenja i upravljanja postupkom. Vidi kod RECHBERGER, W. H. – SIMOTTA, A. D., *Zivilprozessrecht, Grundriss des österreichischen Zivilprozessrechts Erkenntnisverfahren*, 6. ergänzte Auflage, Wien, 2003., Manzche Verlags – und Universitätsbuchhandlung, (dalje: RECHBERGER – SIMOTTA), str. 205, po kojima je dostava sudski akt vođenja postupka (*gerichtlicher Akt des Prozeßbetriebs*) koji se provodi po službenoj dužnosti. Dostava jest zakonom uređeni postupak koji, radi predaje pismena određenomu adresatu, poduzima sud ili neko drugo tijelo kako bi se taj adresat upoznao s njegovim saznao za njegov sadržaj. Vidi *Pravni leksikon*, Leksikografski zavod „Miroslav Krleža”, Zagreb, 2007., str. 248. sadržajem. Ako je dostava obavljena na način propisan zakonom, irelevantno je je li pismo zaista uručeno adresatu ili je on saznao za njegov sadržaj. Vidi *Pravni leksikon*, Leksikografski zavod „Miroslav Krleža”, Zagreb, 2007., str. 248.

¹¹⁷ Vidi UZELAC, A. – BRATKOVIĆ, M. – MILEKOVIĆ, E., „Dostava preko sudske oglasne ploče: mogućnosti i ograničenja”, Zbornik radova s IV. međunarodnog savjetovanja Aktualnosti građanskog procesnog prava – nacionalna i usporedna pravnoteorijska i praktična dostignuća, Pravni fakultet Split, Split, 2018., str. 455.

Obzirom da dostava sudskih pismena ima specifični karakter, te da su u svakodnevnoj praksi uočeni problemi prilikom obavljanja ove obaveze suda od koje zavisi donošenje zakonite i pravilne odluke, izmjenjenim odredbama ZPPFBiH precizirani su načini dostave i postupanje osoba koje po nalogu suda neposredno kontaktiraju sa učesnicima u postupku, a u cilju bržeg i efikasnijeg ostvarivanja osnovnih procesnih načela, sprječavanja svakog odugovlačenja postupka i onemogućavanja zloupotrebe procesnih ovlaštenja. Odredbe ZPP iz 2015. godine, također, predviđaju institut pismenog sporazuma stranaka o adresi dostavljanja pismena, što je u službi povećanja sigurnosti i djelotvornosti dostave, a posebice dolazi do izražaja u komunalnim sporovima, privrednim sporovima, sporovima iz ugovora o kreditu i sl. U cilju uštede troškova i bržeg okončanja postupka, izmjenjene odredbe parničnog postupka propisuju i dostavu pismena putem pretinca u sudovima. Uvođenje ovoga oblika dostave motivirano je nastojanjem da se smanje troškovi dostave preko drugih dostavnih službi, u prvom redu pošte, ali i da se što više poveća efikasnost i sigurnost u dostavi i time općenito ubrza postupak i osnaži njegova pravozaštitna djelotvornost. Zbog dužnosti evidentiranja i sa tim povezanim poslovima sudskih službenika, mogući nedostaci pretinačke dostave su gužve prilikom preuzimanja pošte i dulja ili kraća čekanja. Nova rješenja pretinačke dostave odnose se i na postupak u povodu pravnih lijekova. Imajući u vidu da se prema odredbi člana 185. stav 2. ZPPFBiH prvostepene presude dostavljaju strankama preuzimanjem od strane stranaka i njihovih punomoćnika u zgradi suda, bilo je potrebno uskladiti prednju odredbu sa stavom 1. člana 337b. ZPPFBiH.

Kada analiziramo odredbe Zakona o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine, Uredbe EU o dostavi pismena te odredbe hrvatskog parničnog zakonodavstva uočavamo određene nedostatke u federalnom parničnom zakonodavstvu. Možemo zaključiti da je nužno usvajanje Zakona o elektroničkom potpisu FBiH. Nužne su određene izmjene Zakona o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine u smjeru slanja podnesaka elektronskim putem koji ovisi o usvajanju zakona o elektroničkom potpisu, elektroničkoj ispravi, elektroničkom dostavljanju te korištenje audiovizualnih uređaja, čime se mogu ostvariti višestruke prednosti. Nužno je osigurati tehnička sredstva sucima i educirati ih o primjeni elektroničke dostave u parničnom postupku. Predlažemo *de lege ferenda* propisivanje odredbe o elektroničkom dostavljanju u Zakon o parničnom Federacije Bosne i Hercegovine te određivanju kruga obveznika korištenja elektroničke dostave.

Jozo ČIZMIĆ, PhD., Full Profesor
University of Split, Faculty of Law
jcizmic@pravst.hr

Alena HUSEINBEGOVIĆ, PhD., Full Profesor
University of „Džemal Bijedić“ of Mostar, Faculty of Law
alena.huseinbegovic@unmo.ba

Viktorija HAUBRICH, PhD., Associate Professor
University of Mostar, Faculty of Law
viktorija.haubrich@pf.sum.ba

SERVICE METHODS IN CIVIL PROCEDURES WITH SPECIAL REFERENCE TO ELECTRONIC SERVICE

Summary: The authors deal with the service methods regulated by the Code of Civil Procedure of the Federation of Bosnia and Herzegovina. The paper discusses service methods, the service of documents through an authorized legal entity or authorized judicial officers, proxies and representatives for receiving documents and the services by the parties. The Regulations of the European Union - EC Regulation 1393/2007 on the service in the Member States of judicial and extrajudicial documents in civil or commercial matters and the revised Regulation (EU) 2020/1784 of the European parliament and of the Council on the service of documents will be analysed. An overview of the Code of Civil Proceedings in Croatia is given, with an emphasis on electronic service. The paper opens *de lege ferenda* issues of regulating the provisions on electronic service in the Code of Civil Procedure of the Federation of Bosnia and Herzegovina.

Keywords: Service methods in the Code of Civil Procedure of the Federation of Bosnia and Herzegovina, the service according to EC Regulation 1393/2007 on the service in Member States and Revised EU Regulation 2020/1784 on the service of court documents, electronic service.